

Anotace:

Tato studie reflektuje vznik pásma písní Jiřího Voskovce a Jana Wericha tlumočených do českého znakového jazyka. Kromě základních poznatků o znakovém jazyce, uměleckém tlumočení a nejvýznamnějších představitelích Osvobozeného divadla je zde uvedena analýza jedenácti písní tlumočených do českého znakového jazyka. Dále je uveden výčet realizovaných vystoupení včetně krátké reflexe od diváků a účastníků workshopů na středních školách pro studenty se sluchovým postižením.

Klíčová slova:

umělecké tlumočení, znakový jazyk, Osvobozené divadlo, Jiří Voskovec, Jan Werich, Jaroslav Ježek

Abstract:

This paper reflects the genesis of performing songs of Jiří Voskovec and Jan Werich interpreted into Czech sign language. In addition to basic knowledge of sign language, the performing arts interpreting and the most significant personalities of the Liberated Theatre, the analysis of eleven songs interpreted into Czech sign language is mentioned. Furthermore, the list of performed performances including a brief reflection of spectators and participants in workshops at high schools for students with hearing impairments is mentioned.

Key words:

Performing Arts Interpreting, Sign Language, Liberated Theatre, Jiří Voskovec, Jan Werich, Jaroslav Ježek

Radka Kulichová

Písně V+W tlumočené do znakového jazyka

1. Východiska projektu

Podstatou projektu je umělecké tlumočení písní do českého znakového jazyka (dále jen ČZJ). Projekt je založen na spolupráci umělecké skupiny Hands Dance a hudebního seskupení HALO.

Spolupráce s kapelou umožňuje intenzivnější zážitek živé hudby v kombinaci s vizuálním zážitkem z uměleckého tlumočení do ČZJ. Repertoár tvoří písně Voskovce a Wericha ve většině případů na hudbu Jaroslava Ježka. Jedná se o melodické písně, které jsou vhodné k překladu do znakového jazyka mimo jiné kvůli sdělení zachycených v textech.

1.1. Členové pracovního týmu

Předmětem výzkumné činnosti je umělecké tlumočení do ČZJ, proto bylo nutné mít pracovní tým, který se touto oblastí zabývá a má dostatečné kompetence v oblasti uměleckého tlumočení. Do tohoto projektu se zapojili členové již zmiňované umělecké skupiny Hands Dance,¹ jež vznikla v červnu roku 2014 a jejíž zakládající členkou jsem.

Hands Dance se zabývá uměleckým tlumočením do znakového jazyka, experimentuje s tlumočením hudby do ČZJ a snaží se tak odstranit komunikační bariéru neslyšících v přístupu k uměleckým zážitkům. Snažíse neslyšícím divákům přiblížit pocity z písní, které mají slyšící posluchači. Dá se říci, že vizualizuje písně a to s využitím ČZJ, tance a dalších pohybových prostředků.

Mezi zakládající členy skupiny kromě mě patří další čtyřtlumočnicki Daniela Tesaříková – slyšící profesionální tlumočnice, Marcel Křištofovič – neslyšící absolvent bakalářského programu oboru Výchovné dramatiky pro Neslyšící (dále jen VDN) na Divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění v Brně (dále jen DIFA JAMU) a Veronika Mikulová – neslyšící studentka magisterského studia téhož oboru. Přítomnost neslyšících členů ve skupině je zásadní, protože ČZJ je pro ně mateřským jazykem. Díky tomu mají pro uměleckou interpretaci dispoziční a v tomto jazyce větší umělecké citění.

Příprava uměleckého tlumočení slyšících a neslyšících tlumočnicků se liší, jednak kvůli absenci sluchové kontroly a také kvůli různým kompetencím v českém a českém znakovém jazyce. Během rozboru písní a přípravy překladu se slyšící tlumočnicki více angažují v interpretaci textu v českém jazyce, v hledání skrytých významů, poselství písně. Neslyšící tlumočnicki mají větší kompetence k překladu do ČZJ, k použití nejvhodnějších ekvivalentů překladu do cílového jazyka a k zajištění srozumitelnosti pro uživatele ČZJ v publiku. Samotný nácvik tlumočené písně je pro neslyšící tlumočnicki náročnější, protože si bezpodmínečně musí zapamatovat celý text.² S rytmem a s tempem písně se neslyšící tlumočnicki musí dokonale seznámit, aby byl schopen dané tempo udržet po celou dobu trvání písně a z paměti znal rytmus jednotlivých částí skladby. Pro usnadnění orientace v textu písně i rytmu naše skupina používá slyšícího tlumočnicka jako tzv. asistenta, který zpočátku udává tempo písně, postupně pouze naznačuje určitá místa v písni, kdy se mění rytmus nebo nastupuje nová sloka, která vyžaduje konkrétní použití určitého znaku pro zachování rytmizace písně.

Do projektu se úspěšně zapojily i další studentky magisterského studia oboru VDN DIFA JAMU. Markéta Kunášková a Veronika Křížová (slyšící studentky) se včlenily jako aktivní tlumočnice prezentovaných písní. Věra Lištvanová (neslyšící studentka) se zapojila formou odborné konzultantky pro překlad do ČZJ.

Na přípravě písňového pásma jsme spolupracovali s amatérským hudebním seskupením HALO, se kterým vystupujeme již od roku 2014.³ Skupinu tvoří Honza Vancl (klarinet, saxofon), Aleš Klíma (kytara), Lucie Hanáková (zpěv), Ondřej Klepáček (kontrabas).

¹ Skupina Hands Dance se primárně zaměřuje na tlumočení písní do českého znakového jazyka. Skupina má zkušenosti i s uměleckým tlumočením celé divadelní inscenace: *Přelet nad kukačím hnízdem* ve zpracování Divadla Járy Pokojského. V současné době se připravuje další tlumočená inscenace ve spolupráci s divadlem Buranteatr.

² Slyšící tlumočnicki si text také musí zapamatovat, má však výhodu v možnosti akustické kontroly během poslechu písně.

³ Dříve tato skupina vystupovala pod názvem H.A.L.L., po personálních změnách se přejmenovala na HALO.

2. Přínos projektu

Přínosem projektu je umělecká interpretace písní Jiřího Voskovce a Jana Wericha (převážně na hudbu Jaroslava Ježka) s tlumočením do ČZJ. Snažíme se poukázat na to, co je v písni stěžejním tématem, a zpřístupnit jej neslyšícím divákům. Zaměřujeme se na text písně, nesnažíme se píseň upravovat, snažíme se co nejpřesněji přiblížit poslání či pointu sdělení v písni. Důležitým cílem je zprostředkovat umělecký zážitek také publiku intaktní společnosti, tedy publiku neznalého komunikace neslyšících a ČZJ. Tito diváci mají možnost zhlédnout písně pro ně v netradičním podání. Přispíváme tak k rozšiřování povědomí o světě neslyšících a o estetické hodnotě znakového jazyka.

Díky výjezdům do škol pro studenty se sluchovým postižením jsme studenty seznámili s existencí samotného uměleckého tlumočení písní. Díky zvolenému tématu projektu rozšíříme povědomí o tvorbě autorů Voskovce a Wericha mezi těmito studenty. Tento projekt může obohatit výuku předmětu Český jazyk a literatura na základních a středních školách.

3. Umělecké tlumočení písní

3.1. Znakový jazyk a jeho specifika

Český znakový jazyk je přirozený, plnohodnotný komunikační systém neslyšících osob, žijících v České republice. Je tvořený specifickými vizuálně motorickými prostředky, má vlastní gramatiku nevyčázející z českého jazyka. Je označován jako mateřský jazyk neslyšících. Znak je nejmenší jednotkou nesoucí význam. Každý znak je tvořen několika základními prvky, které lze přirovnat k fonémům. Mezi základní prvky patří tvar ruky, postavení a pohyb rukou, orientace ruky, kontakt, pozice hlavy, mimika. Znakový jazyk není mezinárodní, existují národní znakové jazyky, například americký znakový jazyk, rakouský znakový jazyk, německý znakový jazyk, atd. Pro mezinárodní události je používán specifický znakový systém, srozumitelný různým národnostem.

Pro lepší pochopení dalšího textu studie, uvedu základní informace o prostředcích, které jsou pro znakový jazyk typické a kterými se liší od českého jazyka.

Pro vyjadřování ve znakovém jazyce budu používat termín „znakování“ a analogicky s termíny pro mluvení i synonyma: „zaznakování“, „odznakování“, atd.

Využití trojrozměrného prostoru

Znakový jazyk jako vizuálně-motorický jazyk je realizován v trojrozměrném prostoru před tělem (nazývá se znakovací prostor). Tento prostor je vymezen shora temenem hlavy, zdola dolní částí trupu a ze stran upaženými lokty. Během znakování se do tohoto prostoru umísťují postavy a předměty, během promluv se na ně odkazuje.

Simultánnost

Prostorová povaha znakového jazyka umožňuje produkovat a vnímat několik informací současně, tedy simultánně. Motežčíková⁴ definuje simultánnost jako možnost „vrstvit“ více informací najednou ve stejném okamžiku, například „auto jede pomalu do kopce“ se vyjadřuje znakem AUTO a klasifikátorem celého předmětu (viz **Klasifikátory**) naznačující pomalu pohyb vzhůru (do kopce).

Další případ simultánnosti, kdy dojde ke změně fonému citátové podoby znaku⁵ konkrétně změnou tvaru ruky, hovoříme o tzv. inkorporaci.⁶ Při inkorporaci se do základového znaku včlení znak jiný tak, že z původních dvou znaků vzniká znak jeden. Výsledný znak však nese význam obou původních znaků, např. DVA ROKY.

⁴ MOTEŽČÍKOVÁ, J. Simultánnost. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2006.

⁵ Změna základního prvku, tedy změna tvaru ruky, postavení a pohybu rukou, atd.

⁶ Inkorporace obecně je způsob tvorby slov spojením dvou lexikálních kořenů za vzniku složeniny, která dále vystupuje jako celek.

Klasifikátory

Klasifikátor lze nejobecněji vymežit jako „...jazykový prostředek, který se spojuje se jménem a upozorňuje na jisté vlastnosti nebo rysy referenta, tj. toho, k čemu odkazuje. Informuje např. o tom, jestli je referent živý, jestli je to člověk, zvíře, nebo věc – a je-li tato věc kulatá, plochá, dlouhá, zakřivená, dutá apod.“⁷

Klasifikátory se dělí na **klasifikátory celého předmětu** (ruka reprezentuje rysy předmětu nebo jeho rozměry a tvar, odkazující k objektu jako k celku), **klasifikátory držení** (ruka reprezentuje způsob použití, způsob držení nebo zacházení s předmětem), **klasifikátory rozměru** (reprezentují hloubku, tloušťku nebo šířku předmětů různého druhu).⁸

Nemanuální prostředky

K nemanuálním prostředkům patří pozice a pohyby očí a obočí, pohyby úst, pohyby hlavy, pozice a pohyby ramen a také horní polovina těla. Nemanuální prostředky mají důležitou gramatickou funkci, například rozlišení druhů vět.⁹

Slovesa v českém znakovém jazyce

Na této gramatické kategorii bych chtěla opět demonstrovat využití trojrozměrného prostoru a také využití klasifikátorů.

Slovesa v českém znakovém jazyce dělíme na prostá, shodová a prostorová.¹⁰ Slovesa prostá ve větě svůj tvar nemění, existují stále ve stejném (slovníkovém) tvaru, například „pamatovat“, „spát“. U shodových sloves vyjadřujeme podmět a předmět změnou tvaru slovesa, například „navštívit“, „vrátit“, „podívat se“. Věta „Podívej se na mě“ se znakuje jinak než „Podívám se na něho.“ Prostorová slovesa mění svůj tvar nejvíce a podávají nám informaci o tom, kde se děj koná, jakým pohybem a vyjadřují také prostředek (inkorporace tvaru ruky), například holit se, pít, otevřít – ve znakovém jazyce můžeme jedním znakem vyjádřit, co otevíráme, jaký to má tvar i jakou rychlostí otevírání provádíme.

3.2. Umělecké tlumočení

Pojem *umělecké tlumočení* je složen ze dvou slov, která jsou běžně využívána. „Umělecký“ označuje vztah k pojmu „umění“ jako součásti lidské kultury. „Tlumočení“ označuje proces zprostředkování komunikace mezi dvěma jazyky. Je to operativní přenos informací mezi partnery komunikace z jednoho jazykového kódu do druhého, přičemž jsou přeneseny i interkulturní rozdíly. Tlumočení pro neslyšící osoby je tedy zprostředkování informací z českého jazyka do českého znakového jazyka a naopak. Červinková-Houšková označuje umělecké tlumočení jako dvě na sebe navazující činnosti tlumočnicka. Jedná se o umělecký překlad a přednes synchronizovaný s hercem, zpěvákem nebo interpretem hudby.¹¹

Cílem uměleckého tlumočení hudby a písní je zprostředkovat neslyšícím stejný požitek z písně jako má slyšící divák. Nejde tedy pouze o překlad textu, ale „předání“ prožitku z hudebního díla vizuální formou s využitím pohybových prostředků.

Umělecké tlumočení hudebních děl lze rozdělit na tlumočení zpěvu (písní) a tlumočení instrumentální hudby. V obou případech jde o vizualizaci rytmu, tempa, nálady a emočního zabarvení skladby, melodie a obsahu. Tlumočnick se ve skladbě či písni musí orientovat, znát skladbu, mít ji „naposlouchanou“. Tlumo-

čení zpěvu a hudby klade na tlumočnicka zvýšené nároky na schopnost emocionální otevřenosti ke skladbě i divákovi.¹²

Proces přípravy tlumočení písně a instrumentální hudební skladby je odlišný. Uryzeinstrumentálních děl (bez zpěvu) je důležitá historie vzniku díla, protože z ní můžetlumočnick čerpat informace o okolnostech vzniku a významu skladby. Vlastní zpracování díla je velice subjektivní a odráží osobní postoj a zkušenosti tlumočnicka. V tomto dokumentu budu řešit pouze proces přípravy uměleckého tlumočení písní.

Při tlumočení písní je důležité zaměřit se na emoční náboj písně, rytmus a tempo, dynamiku a gradaci skladby, melodii skladby, obsah a kontext písně. Pro přípravu tlumočení je tedy nezbytné mít zvukovou nahrávku písně a text písně v písemné podobě. Pro pochopení obsahu a kontextu skladby je důležité zajistit si informace o autorovi textu písně i autorovi hudby a další podklady související s písní.

Červinková Houšková uvádí v procesu uměleckého tlumočení písní tyto fáze:

1. Osvojení si a rozčlenění skladby – tlumočnick se seznámí se skladbou a zorientuje se v ní
2. Hledání námětu překladu – tlumočnick přemýšlí o příběhu v písni
3. Tvorba jednotlivých obrazů překladu a vyhledávání vhodné slovní zásoby – nejdříve se provede překlad textu a následně se tvoří obrazy, které vyplní mezihry či přehyry
4. Rytimizace jednotlivých částí – překlad se začíná rytmitovat
5. Propojení částí v celek – se skladbou se již pracuje jako s celkem
6. Tříbení („čištění“) překladu¹³

Následuje fixace překladu. Důležitá je také supervize neslyšícího odborníka, který zkontroluje srozumitelnost přednesu. Pokud se jedná o živé vystoupení, je nutná také zkouška s interpretem písně.

Pro umělecký překlad textu písně, který předchází finální podobě uměleckého tlumočení hudebního díla, je důležité rozoznat v uměleckém textu písně záměr autora týkající se poslání písně a pocitů, které by měla píseň vyjadřovat. Pro samotný překlad nestačí pouze přenést obsah z jednoho (původního) jazyka do druhého (cílového), je důležitá také forma (použití konkrétních jazykových prostředků). Mezi umělecké jazykové prostředky v ČZJ patří větší znakovací prostor, simultánnost, spojování znaků do sebe (jeden ze způsobů tvoření uměleckého textu ČZJ), vytváření rýmů (pohybem, tvarem ruky, místem a rychlostí provedení znaku).¹⁴ Při přípravě uměleckého tlumočení se pak využívají i další pohybové prostředky: pohyb celého těla, nemanuálních segmentů (mimika), prodloužení pohybu znaku, prodloužení pohledu očí, charakterizace střídání rolí.¹⁵

4. Etapy projektu

4.1. Výběr písní

V první fázi projektu jsem ve spolupráci s hudebním seskupením HALO vybrala přibližně 64 písní z repertoáru autorů Voskovce a Wericha. Od této chvíle jsme pracovali společně i s ostatními členy Hands Dance a studentkami magisterského studia VDN. Krátce jsme se seznámili s historií a vizí Osvobozeného divadla, jeho repertoárem a s osobnostmi jejich nejznámějších představitelů (Voskovec,¹⁶ Werich,¹⁷ Je-

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Učební materiál ze semináře FF UK ČNES – Znakový jazyk, kultura Neslyšících, tlumočení: Umělecký překlad mezi českým znakovým jazykem a češtinou – Karel Redlich, konaný na DIFA JAMU dne 19. 3. 2003.

¹⁵ Učební materiál Tima Curryho – lektora kurzu Uměleckého tlumočení konaného v červnu 2015 na DIFA JAMU.

¹⁶ Jiří Voskovec (vlastním jménem Jiří Waschmann) byl textař, režisér, dramatik, spisovatel, básník, divadelní a filmový herec. Narodil se 19. června 1905 v Sázavě, zemřel 4. července 1981 ve věku 76 let v americkém Pearlbossomu v Kalifornii. Studoval na gymnáziu v Praze v Křemencově ulici, v letech 1921–1924 na lyceu Carnot v Dijonu ve Francii. Od dětství se věnoval literatuře, inspiroval se francouzskými básníky. Publikoval články a recenze do studentských a později také do avantgardních časopisů. Byl členem Devětsilu. Společně

⁷ MACUROVÁ, Alena – VYSUČEK, Petr. Poznáváme český znakový jazyk. Klasifikátorové tvary ruky. *Speciální pedagogika*. Roč. 15, 2005, č. 4, s. 262–275.

⁸ Tamtéž.

⁹ Učební materiál ze semináře FF UK ČNES – Znakový jazyk, kultura Neslyšících, tlumočení: Nemanuální složka českého znakového jazyka – Radka Nováková, Irena Hrubá, Jana Směšná, konaný na DIFA JAMU dne 19. 3. 2003

¹⁰ MACUROVÁ, Alena – BÍMOVÁ, P., *Poznáváme český znakový jazyk II. (Slovesa a jejich typy)*. *Speciální pedagogika*. 2001, roč. 11, č. 5, s. 285–296.

¹¹ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina– KOVÁČOVÁ, Tamara. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. Praha: ČKTZJ, 2008.

žek¹⁸). Ze seznamu písní jsme vytypovali přibližně 30 písní, které by byly vhodné pro překlad a hudební skupina by je byla schopná interpretovat. Při výběru jsme nezohledňovali a ani se neřídili historickým významem, ani jsme se nesnažili o průřez z tvorby autorů Voskovce a Wericha. Kritéria pro výběr písní byla následující:

1. Text písně vhodný pro překlad do ČZJ¹⁹
2. Píseň hudebně vhodná k interpretaciskupinou HALO²⁰
3. Aktuálnost hraní písně a její známost v povědomí současného publika²¹

Z tohoto redukováného seznamu si pak každý tlumočnicka vybíral píseň, která mu je nejbližší, či má vnitřní motivaci píseň zpracovat. Počet tlumočnicků a složení jednotlivých minitýmů, které se zapojily do přípravy konečné podoby tlumočené písně, bylo zcela dobrovolné.

4.2. Proces překladu a nácviu

Umělecké tlumočení hudby lze dělit podle počtu tlumočnicků, kteří tlumočí v jedné písni. Často se tento počet odvozuje podle počtu pěveckých interpretů písně, není to však striktně dané. U tlumočení písní Voskovce a Wericha jsme počet tlumočnicků stanovovali na základě rozboru písně a vlastního uvážení. V našem případě jsme se nemohli řídit počtem interpretů písně, protože píseň vždy zpívala pouze jedna osoba – zpěvačka skupiny HALO.

U každé vybrané písně následovalpodrobný rozbor. Součástí této analýzy bylo ujasnění si těchto informací: autor textu, interpret, scénárista, rok vzniku, hlavní a vedlejší zápletky, postavy, témata, podtémata, podtext. Během přípravy tlumočení musíme brát v potaz tyto aspekty: tempo, rytmus, emocionální nálada písně.

Během přípravy překladu jsme postupovali dle fází v procesu uměleckého tlumočení.²² Při naší práci jsme se inspirovali i postupem práce amerického lektora Tima Curryho, který uvádí další body k promyšlení: pohyb na jevišti, využití kulis či rekvizit, využití světla a stínu.²³

s J. Werichem působil v Osvobozeném divadle. V roce 1939 emigroval do USA, v roce 1946 se vrátil. V roce 1948 emigroval podruhé, nejdříve žil ve Francii a v roce 1950 se vrátil do USA, kde žil do své smrti.

¹⁷ Jan Werich byl český divadelní a filmový herec, spisovatel, dramatik a filmový scénárista. Narodil se 6. února 1905 v Praze na Smíchově, zemřel 31. října 1980 v Praze. Jan Werich byl český divadelní a filmový herec, spisovatel, dramatik a filmový scénárista. Narodil se 6. února 1905 v Praze na Smíchově, zemřel 31. října 1980 taktéž v Praze. Studoval na pražském gymnáziu v Křemencově ulici, po maturitě pokračoval ve studiu na právnické fakultě na Karlově univerzitě. Byl významným představitel Osvobozeného divadla. V roce 1939 emigroval do USA, zpět do rodné země se vrátil v roce 1945. Po roce 1948 působil v několika pražských divadlech. V letech 1956–1961 byl ředitelem Divadla ABC. Později se jeho divadelním partnerem stal Miroslav Horníček. V období normalizace nesměl vystupovat v rozhlasu ani v televizi. Jako filmový herec je znám například díky filmům *Císařův pekař a Pekařův císař* (1951), pohádce *Byl jednou jeden král* (1954). Významná je také jeho literární tvorba (*Fimfárum*, 1960).

¹⁸ Jaroslav Ježek byl český hudební skladatel, geniální hudební improvizátor, dirigent a klavírista. Narodil se 25. září 1906 v Praze na Žižkově, zemřel 1. ledna 1942 v New Yorku. Od raného dětství trpěl krátkozrakostí. Navíc ve třech letech po spalovém onemocnění dostal hnisavý zánět uší, který se zcela nevyhojil. Od této doby byl nedoslýchavý. Od svých osmi let byl v Hradčanském ústavu pro výchovu a léčení slepých nebo na oči chorých, strávil zde sedm let. Již od útlého dětství chtěl být skladatelem, v dospělosti chtěl studovat hudební vědu na univerzitě u prof. Zdeňka Nejedlého, nebylo mu to dovoleno kvůli nedostatečnému předchozímu vzdělání. Rozhodl se tedy pro pražskou konzervatoř a byl přijat do kompoziční třídy kvůli jeho oslabenému zraku. Díky úspěchu jeho absolventskému klavírnímu koncertu získal mecenáše, který mu umožnil deset měsíců žít v Paříži, kde ho nejvíce zaujal jazz. Kromě písní Osvobozeného divadla je Jaroslav Ježek znám i svou tvorbou filmových písní, skladeb vážné hudby a klavírních skladeb.

¹⁹ Text zajímavý pro překlad do ČZJ, text s nápadem, který umožní zajímavou a uměleckou vizualizaci

²⁰ Ve smyslu využití hudebních nástrojů, které skupina používá a pěveckým možnostem zpěvačky

²¹ Vybírali jsme tedy písně, které jsou známé široké veřejnosti.

Podrobnější postupy jsou uvedeny dále u rozboru jednotlivých písní.

5. Výsledky projektu

5.1. Rozbor jednotlivých písní

Seznam písní:

1. Život je jen náhoda (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
2. Hodné štěně (text: Jan Werich, hudba: Jan Werich, Karel Vlach)
3. Šaty dělají člověka (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
4. Nikdy nic nikdo nemá (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
5. David a Goliáš (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
6. Bleška veška (text: Jan Werich, hudba: Jiří Baur)
7. V domě straší duch (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
8. Potopa (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
9. Babička Mary (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
10. Ezop a brabeneč (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: Jaroslav Ježek)
11. U nás doma (text: Jiří Voskovec, Jan Werich, hudba: BurtonLane)

Život je jen náhoda

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek

Tlumočí: Radka Kulichová, při vybraných vystoupení ve dvojici s Veronikou Mikulovou

Překlad: Radka Kulichová, Veronika Mikulová

Choreografie: Radka Kulichová

Postavy: vypravěč

Zápletky: Přirovnání lidského života k toku vody.

Téma: Život neustále plyne, přicházejí šťastné i nešťastné okamžiky. V životě je důležitá láska.

Píseň je součástí hudební komedie o třech aktech a epilogu *Svět za mřížemi* (1933) – v prvním dějství, v devátém výstupu tuto píseň zpívá postava Miami.

Základ pro překlad této písně vznikl již v rámci týdenního kurzu uměleckého tlumočení amerického lektora Tima Curryho, který se konal v ateliéru VDN DIFA JAMU v červnu 2015. Překlad a přípravu na tlumočení jsem provedla sama pod jeho vedením. Později byla píseň upravena pro dvě tlumočnice. Tato verze byla prezentována na komponovaném večeru Hudba viděná v Ostravě, jehož náplní byla interpretace hudebních děl M. Schneider-Trnavského (písně z cyklu *Drobné květy*) a písní J. Ježka (*Život je jen náhoda*, *Bugatti-step*). Verze pro dva tlumočnický byla prezentována také na oslavě výročí znovuoobnovení divadelní fakulty JAMU v Brně, které se konalo v říjnu 2015 v divadle Husa na provázku.

Pro tlumočení do ČZJ byla vybrána hudební verze, ve které je zpíván pouze refrén.

²² ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ K. – KOVÁČOVÁ T. Op. cit.

²³ Učební materiál Tima Curryho – lektora kurzu Uměleckého tlumočení konaného v červnu 2015 na DIFA JAMU.

Základním motivem je přirovnání průběhu života k toku vody. V tlumočení se tedy prolíná život člověka v zobrazení toku řeky od pramene až k ústí do moře. V tomto případě se jedná o volný překlad písně, s důrazem na její emotivní složku a její vizualizaci v kombinaci s rytmizací písně.

Hodné štěně

Text: Jan Werich

Hudba: Jan Werich, Karel Vlach

Tlumočí: Marcel Křištofovič, Markéta Kunášková

Překlad: Marcel Křištofovič, Markéta Kunášková, Radka Kulichová, Veronika Mikulová, Lukáš Rieger²⁴

Choreografie: Radka Kulichová, Marcel Křištofovič, Markéta Kunášková

Postavy: pes, pán

Zápletka: Pán přivázal psa na řetěz ve snaze ho napravit, dosáhl však opačného efektu.

Téma: Přílišné omezování svobody nevede k lepšímu „mravům“. Donucování a příkazy k ničemu nevedou.

Tato píseň není dílem tradičního tria Voskovec – Werich – Ježek. Přesto jsme ji do našeho pásma zařadili vzhledem k významnému podílu J. Wericha na jejím vzniku. Text má v sobě příběh, čímž je vhodný k překladu do ČZJ. Příběh vypráví o pánovi, který měl štěně. To se toulalo po vsi, a proto se jej pán snažil umravnit tím, že psa přiváže na řetěz. Výsledek je však opačný. I když se zdá, že zde vystupuje pouze jedna postava pána, případně vypravěče, pro potřeby adekvátního překladu byly identifikovány dvě postavy – dva mluvčí v ČZJ – pán a představitel psa. Závěrečné poslání je interpretováno neutrálně (ve smyslu vypravěče) oběma tlumočnickými současně. Píseň si v tlumočené vybrala Markéta, do role pána byl dosazen jediný zástupce mužského pohlaví Marcel. Toto rozdělení rolí bylo výhodné i z hlediska udržení rytmu a orientace v písni podle slok.²⁵

V první fázi překladu se odehrála diskuze o obsahu a poslání textu písně. Při této diskuzi se projednávali také vhodné ekvivalenty pro překlad do cílového jazyka. Jednalo se také o přesný význam slov, například grobián, mravy. Dále byly vysvětlovány významy vybraných slov neslyšícím („všetečnej pes“, „porafán“).²⁶ V pracovním týmu jsme se shodli, že i styl znakování by měl být hovorový, aby korespondoval se stylem jazyka v písni. Píseň je koncipována tak, že druhá část každé sloky má repetici. V uměleckém tlumočení jsme text v ČZJ neopakovali, delší čas trvání díky repetici ve zpěvu jsme využili na přesnější a vizuálně zajímavější vyjádření.²⁷

Během nácviku se zkoušelo znakování obsahu textu a důležitou součástí byla i pohybová příprava. Ta se týkala především Markéty a jejího pohybového ztvárnění charakteru psa. Bylo nutné jednoduše a jasně ukázat, jak si štěně hraje se svým stínem. Po několika možných variantách jak překlad provést byla vybrána z našeho pohledu nejvhodnější možnost, kdy „hraní si se stínem“ bylo ztvárněno čistě pantomimicky s uvedením do situace v ČZJ. Později Markéta měla představovat psa uvázaného na řetězu, což je velice koordinačně náročné. Pro kvalitnější pohybovou dovednost probíhal nácvik ve dvojici, kdy kolegyně držela Markétu kolem krku (jako obojek) a Markéta se snažila ze řetězu vymanit – aby si ozkoušela pocit, kdy se nemůže pohnout z místa. Dalším problematickým místem, které vyžadovalo delší nácvik, bylo sou-

²⁴ Na několika konzultacích byl přítomen Lukáš Rieger, pedagog DIFA JAMU, který se o tvorbu V+W zajímá, pomohl nám osvětlit kontext a významy textu písní.

²⁵ Markéta slyší rytmus a dokáže rozeznávat takty a frázování skladby. Marcel se pak může orientovat podle Markéty a má tak větší jistotu v orientaci ve skladbě na základě Markétiných vizuálních signálů.

²⁶ Pro neslyšící jedince, kteří se narodili neslyšící, je mateřským jazykem znakový jazyk. Český jazyk je pro ně cizím jazykem, a proto znalost českého jazyka může být na nižší úrovni (srovnatelné s úrovní slyšícího jedince, který se učí anglický jazyk), nezná tak všechna slova a všechna slovní spojení. Problematické mohou být zvláště neobvyklé či zastaralé výrazy.

²⁷ V této písni jsme ctili časové úseky trvání každé sloky a tlumočený text nepřesahoval nijak zvlášť do další sloky.

časné znakování obou tlumočnicků. Po zafixování textu v ČZJ, následoval nácvik synchronizace znakování do rytmu písně. Nácvik probíhal ve dvojici proti sobě, poté před zrcadlem. Nakonec probíhal nácvik v postavení vedle sebe s využitím kontroly pomocí periferního vidění (důležité pro Marcela, aby udržoval stejné tempo a rytmus, pozdějiž měli tuto pasáž dostatečně natrénovanou a stálá kontrola nebyla nutná).

Text písně:

Markéta se stala představitelkou štěněte. Velká část interpretace textu je pantomimicko-pohybové vyjádření. V některých pasážích bylo nezbytné využít konkrétní znaky či celé větné vyjádření v ČZJ.

*Narodilo se štěně, lidí se nebálo,
[: se svým stínem na stěně to štěně
celej den si hrálo. :]*

Začátek je znakovaný, poté se Markéta převtělí ve štěně. Pantomimicky ztvárňuje štěně hrající si se svým stínem.

*A když povyroستlo víc, protáhlo si nohy,
[: vydalo se do ulic, do vesnic
vočuchávat rohy. :]*

Během přípravy překladu se objevil názor, že štěně je zástupce malého kluka. Fráze „protáhnout si nohy“ je lidská fráze, která byla použita v souvislosti se štěnětem. Tento implicitní význam se v našem uměleckém překladu nijak neprojevuje. Rozhodli jsme se tak s vědomým, že neslyšící uvidí v písni pouze psa, vzhledem k tomu, že ani všichni posluchači z řad intaktní společnosti tento skrytý význam nemusí v písni rozkódovat.

*Čuchá tady, čuchá tam a ocasem vrtí.
[: uviděl ho jeho pán - grobián,
rozvzteklil se k smrti. :]*

Do této chvíle je na scéně pouze Markéta. V této sloce nastupuje pán. Znak VRTĚT OCASEM je signál pro Marcela, aby se pomalu objevil na scéně. Postavením těla, gesty a mimikou vyjadřuje pána „grobiána“, který je v smrti vzteklý. Markéta pokračuje v „psích pohybech“ nadšeného psa.

*Aby pes znal celou ves, to jsou nějaký mravy,
[: takovej všetečnej pes na řetěz,
to mu mravy spraví. :]*

Markéta pokračuje v „psích pohybech“ nadšeného psa. Marcel znakuje text. Nakonec pán uváže psa na řetěz.

*A tak na řetěze rost, až z něj vyrost hafan,
[: jednou mu pán dával kost pro radost
a byl zle porafán. :]*

Markéta hraje psa uvázaného na řetěz. Zpočátku mu to nevádí, chce se pohybovat volně, ale nejde to, snaží se utéct. Postupně se jeho charakter změní a stane se z něho mrzutý pes. Marcel naznačuje plynutí času. Po vizuálním signálu (pohled Markéty na Marcela) Marcel začíná znakovat a podává psovi kost (znak KOST + klasifikátor držení kosti – viz Obrázek č. 1), pes pána kousne do ruky.

*Jak to, že ten pes kouše, sám sebe se tázal,
[: dřív neublížil mouše, proč kouše,
když jsem ho uvázal? :]*

Markéta se odvrátí od Marcela pohledem zpět na diváky, což je signál pro Marcela, že může začít znakovat – s nechápavým výrazem v obličeji.

*Seběhla se celá ves a pánovi praví:
[: celý svět to ví už dnes, že řetěz
mravy nenapraví. :]*

Marcel i Markéta na začátku sloky vystoupí z role a oba současně do rytmu písně znakují poselství písně. S posledním tónem písně je odznakován i poslední znak.

Obrázek č. 1

Šaty dělají člověka

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek (foxtrot)

Tlumočí: Daniela Tesaříková, Veronika Křížová

Překlad: Daniela Tesaříková, Veronika Mikulová, Radka Kulichová, Veronika Křížová

Choreografie: Daniela Tesaříková, Veronika Křížová, Radka Kulichová

Postavy: vypravěč

Zápletka: Lidé věří lhářům, pokud jsou krásně oblečení.

Téma: Neměli bychom posuzovat člověka pouze podle vnějšího vzhledu.

Píseň byla napsána pro hru *Kat a Blázen* – satirickou fantazii o deseti obrazech (1934). Píseň byla použita v sedmém obraze, zpívají ji postavy Radůzo a Mahuleno. Původně byla napsána jako vstupní píseň do filmu *U nás v Kocourkově* (režie Karel Poláček).²⁸

Píseň je známá i samostatně, hrála se v rozhlasu, lidé si ji zpívají. Skladby V+W lákají mnohé muzikanty k různým interpretacím²⁹ a píseň „Šaty dělají člověka“ k nim také patří.

„Například originál písničky ‚Šaty dělají člověka‘ vznikl v roce 1934, ale v rozhlasovém archivu je v celkem ve 23 verzích. Je pak možné, že tahle melodie má za sedmdesát let své existence to své datum vysílání skoro každý den v roce.“³⁰

Název písně se mezi lidmi zná jako lidové pořekadlo. Přeložit pouze toto sousloví do ČZJ není jednoduché. Obecně při překladu je nutná znalost širšího kontextu, aby mohlo dojít k přesnému a srozumitelnému překladu. V rámci jiného projektu byla shodou okolností jednou ze zkoumaných vět právě věta: „Šaty dělají člověka.“ Získala jsem dva různé překlady této věty do ČZJ, které jsem mohla porovnat. Tlumočnice nepo-

užily doslovný překlad.³¹ Pro správný překlad do znakového jazyka je třeba pochopit význam sdělení a ten pak přeložit do cílového jazyka. Jejich překlad tedy korespondoval s významem: podle toho, jak se člověk obléká, poznáme jaký je, jakou má povahu.

Jiné kolegyně tlumočnice jsem pak poprosila o zpětný překlad věty z ČZJ do českého jazyka. Profesionální tlumočnice tuto větu přeložili s využitím pořekadla (Šaty dělají člověka). O zpětný překlad jsem poprosila i neslyšící studentku, které není profesionální tlumočnicí. Její překlad byl doslovný: „Podívám se na člověka, jak se obléká a poznám jeho povahu.“

Poselství písně V+W nám říká, že nelze posuzovat člověka pouze podle vnějšího vzhledu a prvního dojmu, důležitější je to, jaký je člověk uvnitř. Toto poselství však není explicitně dané. Posлуhač má možnost si píseň pochopit podle svého subjektivního cítění.

Při rozboru této písně jsme diskutovali o možnostech překladu do ČZJ a zachování jejího poselství v cílovém jazyce. Píseň hlásá „pravdu“ o důležitosti odívání člověka. Pokud oděv není dostatečně na úrovni, člověk nebude šťastný. Každý posluchač však z tohoto textu cítí, že vybízí k tomu, aby se lidé zamysleli a právě na zevní vzhled nekladli přehnaný důraz.

Po diskuzi o možnostech překladu jsme zvažovali dvě varianty překladu do ČZJ. První variantou bylo přeložit text písně, tak jak je bez podsouvání či vysvětlování skrytého významu. Druhou možností bylo přeložit text s doplněním implicitně daných významů. Nakonec jsme se rozhodli pro první variantu s využitím dalších prvků tak, aby divák pochopil, že sdělované není myšleno vážně.

Celá píseň byla přeložena do finální podoby s využitím ČZJ, pantomimy a dalších vizuálně pohybových prvků. Pro umělecké tlumočení si tuto píseň vybraly dvě tlumočnice – Daniela a Veronika, které některé části znakově unisono, v jiných částech spolupracují a komunikují spolu. Důležité bylo naučit se synchronně znakovat část refrénu. Jelikož obě tlumočnice slyší, byl nácvik společného znakování více závislý na rytmu písně. Obě tlumočnice musely mít píseň dokonale „naposlouchanou“, aby se v hudbě orientovaly a měly tempo a rytmus písně zažité. V další části refrénu, kdy se obě tlumočnice otočí zády, bylo vhodné, aby se Veronika stojící nalevo naučila dané znaky znakovat levou rukou. Důvodem této úpravy byla větší vizuální estetika celého obrazu.

Další partií, která byla nutná důkladně připravit, byla sloka ztvárněná částečně pantomimicky. Veronika „oblékala“ Danielu do různých šatů a ta se pak podle toho vyjadřovala.

Text písně:

*Je to pravda odvěká, šaty dělají člověka.
Kdo hadrech čeká na štěstí, ten se načeká.*

V první části refrénu obě tlumočnice znakovaly současně. Pouze při posledním opakování Veronika znakuje STOUPAT (v kariéře)³² a Daniela ji obě ruce strhne dolů a tím ji zbrání dokončit znak, a tudíž „nedojde ke štěstí“.³³

*Dokavad jsme nahatý od hlavy až po paty,
nikdo neví, kdo je chudý a kdo je bohatý.
Podle kabátu se svět měří,
lháři ve fraku každý věří, protože*

Další pasáže byly více pohybové s využitím znaků. Například obě tlumočnice zaznakovaly NAHŮA poté se stydlivě otočily k divákům zády a schovávaly se, jako by byly opravdu nahé (s adekvátním výrazem v obličeji). Poté pokračovaly dále v textu. V další části Veronika obléká pomyslný frak Daniele – využívá se zde rozdělení rolí. Daniel předstává lháře, Veronika zastupuje lid, který lhářům bezmezně věří.

²⁸ VOSKOVEC, Jiří. *Kloubouk v křoví: výběr veršů V+W (1927–1947)*. Mladá fronta, Praha 1996, s. 257.

²⁹ Šaty dělají člověka - 1934 [online], [cit. 31. listopadu 2016]. Dostupné na internetu:

<http://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/saty-delaj-cloveka-1934--1222959>.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Za doslovný překlad by se mohl označit překlad do znakové češtiny. Pro tento překlad by byly použity znaky: ŠATY + DĚLAT + ČLOVĚK. Tato informace by však pro osoby méně zdatné v českém jazyce. I kdyby se použil znakový sled dle gramatiky ČZJ s využitím stejných znaků, bylo by sdělení nesrozumitelné a nesmyslné.

³² Tento znak je využit ve volném překladu „čeká na štěstí“.

³³ V předchozích refrénech byly použity znaky STOUPAT (kariéra) + NELZE.

*Je to tak, třeba je to k nevíře,
že z biskupa kutna dělá uhlíře.
Je to tak, třeba je to k nevíře,
že kutna dělá mnicha, krunýř rytíře.*

Tato sloka byla zpracována více pantomimicky. Daniela je socha – model, Veronika ji formuje a obléká do podoby uhlíře a poté biskupa. Po dokončení převleku postava ožije a s využitím typického atributu se projeví jako daná postava. Pak následuje převlek do druhé postavy. Vzhledem ke krátké časové dotaci pro převlek do čtyř různých postav, se během první sloky ztvárnily pouze dvě postavy a zbylé dvě (mnich a rytíř) se stejným způsobem ztvárnily v hudební mezihře (hudebně se opakuje melodie sloky).

Díky tomuto rozložení pohybových a jazykových prvků se i neslyšící divák může orientovat v textu písně a zaregistruje pasáže, které se opakují. Rozpozná také různý rytmus jednotlivých částí.

Nikdy nic nikdo nemá

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek

Tlumočí: Radka Kulichová, Veronika Křížová (alternace Markéta Kunášková)

Překlad: Radka Kulichová, Veronika Mikulová, Marcel Křištofovič, Veronika Křížová, Markéta Kunášková

Choreografie: Radka Kulichová

Postavy: vypravěč

Zápletka: V životě nic není jisté.

Téma: Je zbytečné trápit se představou „co bykdoby“.

Píseň je součástí romantické revue o jedenácti obrazech z roku 1931 – *Golem*. V sedmém obraze tuto píseň zpívají Prach a Popel.

„Napsáno jednoho slunného letního dopoledne na terase kavárny *Rond-Point des ChampsElysées*, do filmu *Pudrabenzin*, který jsme tehdy v Paříži natáčeli. O sedm let později, za počasí podstatně sychravějšího, jsme první verš očitovali na lístku, který jsme s Ježkem rozeslali přátelům při odjezdu z Háchovy republiky do Spojených států.“³⁴

Tlumočit tuto píseň byla velká výzva, neboť text je pro překlad do ČZJ velice náročný, vzhledem k příliš abstraktnímu sdělovanému obsahu písně. Debata nad rozbořením této písně trvala asi nejdéle, neboť zde bylo mnoho problematických částí. Nejdříve probíhala diskuze o celkovém významu písně a významu jednotlivých částí. Cílem této diskuze bylo pochopení textu písně všemi členy skupiny, po kterém následoval hrubý překlad.

Text písně:

*Celé lidské pokolení
mělo by víc pokoje,
kdyby bylo to, co není
a nebylo to, co je.*

Vzhledem k rychlému tempu písně, bylo nutné použít pro text „celé lidské pokolení“ volný překlad LIDÉ – VŠICHNI, přičemž byl základní význam zachován a nebyla narušena srozumitelnost textu. Po dlouhé diskuzi o překladu další části této sloky jsme se shodli, že text přeložíme neutrálně bez většího uvozování kontextu a usouvztažnění.

*Nikdy nic nikdo nemá míti za de-fini-tiv-ní
neb nikdy nikdo ne-ví, co se může stá-ti.*

*Řekne mi se třeba, že se to a to sta-ne tak a tak
ono to pak dopadne docela naopak.*

Překlad pro slovo „definitivní“ existuje a my jsme se rozhodli jej použít v této písni. Jiným problémem bylo srozumitelně a jasně přeložit: „Řekne mi se třeba, že se to a to sta-ne tak a tak, ono to pak dopadne docela naopak.“ Řešili jsme několik možností, jak text přeložit. Rým v českém jazyce („tak a tak – naopak“) jsme chtěli přeložit výrazovým prostředkem v ČZJ na podobném principu. Nakonec jsme text, který se v písni dvakrát opakuje, přeložili dvěma různými znaky s podobným významem. V prvním případě znak NÁSLEDOVAT (znakují obě ruce, tvar ruky „I“) – po vyrušení druhou tlumočnicí pravá ruka vybočí z předpokládaného směru znakování, což odpovídá volnému překladu „ono to pak dopadne docela naopak“. Ve druhém případě je využit znak POSTUP (obě ruce, tvar ruky „U“), po narušení znakování druhou tlumočnicí se pozmění poloha rukou a směr znakování směřuje stranou.³⁵ Druhá tlumočnice v obou případech zdůrazní znaky VÝSLEDEK – NAOPAK.

*Řeknete-li dnes život je pes.
Co má být zítra za zvíře, když je dnes pes.
Protože ani ten pes, není dnes defini-tiv-ní,
neví se, zdali se ze psa vlk nemůže stát.*

Dá se říci, že opravdovým překladatelským „oříškem“ byla tato část textu. Snažili jsme se najít jazykový ekvivalent v ČZJ založený na stejném principu. Při doslovném překladu neslyšící jedinci měli problém s metaforou „život je pes“. Text dále pokračuje v podobném duchu „co má být zítra za zvíře [...] zdali se ze psa vlk nemůže stát“. Měli jsme několik možností, jak se s tímto překladem vypořádat. Jednou z nich bylo sledovat významovou linku, překlad ve smyslu: „život je těžký“ (znak TÍHA), „...zdali nám život nenaloží“ (znak KILOGRAM). Další možností, a podle našeho názoru vhodnější, bylo zachovat stejný tvar ruky se změnou pohybu či polohy rukou. Prvním návrhem byly znaky: HOROR³⁶ – SALÁT³⁷. Nakonec byly použity znaky: HOROR – SMRTKA³⁸

*Dnes je čtvrtek. Zítra pátek.
V sobotu svátek. V neděli je den matek.
Protože ani ten den není dnes defini-tiv-ní,
neví se, zdali se ze dne noc nemůže stát.*

Pro překlad textu „protože ani ten den...“ bylo využito znakování – střídání dne a noci – RÁNO – NOC – RÁNO. V následujícím překladu části „zdali se ze dne noc nemůže stát“, jedna tlumočnice začíná znakovat RÁNO, narušením dotažení znaku je narušeno druhou tlumočnicí, takže první tlumočnice odznakuje NOC.

Uměleckého tlumočení jsem se ujala já ve spolupráci s Veronikou Křížovou. Později se Veroničinu roli naučila Markéta, abychom měli alternaci na vystoupení, kterých se Veronika nemohla zúčastnit. Ve znakování jsme se střídaly a v některých částech doplňovaly. Během mezihry jsme předvedly krátký rytmický tanec s využitím znaku NAOPAK.

David a Goliáš

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek (foxtrot)

Tlumočí: Marcel Křištofovič, Veronika Mikulová

Překlad: Marcel Křištofovič, Veronika Mikulová, Markéta Kunášková, Radka Kulichová

³⁵ Přidaný vtip do této pasáže: místo POSTUP se znakuje VYKRÁST.

³⁶ Znak se tvoří oběma rukama ve tvaru „V“ s pokrčenými prsty, obě ruce směřují dlaněmi dopředu, 2x hmitneme dopředu.

³⁷ Znak se tvoří oběma rukama ve tvaru „V“ s pokrčenými prsty, obě dlaně směřují vzhůru, provádí pohyb „míchání salátu“ – tzn. malé kroužky v loketním kloubu před tělem.

³⁸ Znak se tvoří oběma rukama ve tvaru „V“ s pokrčenými prsty, obě dlaně směřují k tělu, předloktí je překřížené

³⁴VOSKOVEC J. Op. cit., s. 255.

Choreografie: Marcel Křištofovič, Veronika Mikulová

Postavy: vypravěč, David, Goliáš

Zápletka: David šel do války, potkal Goliáše, která se mu posmíval, ale nakonec na to Goliáš doplatil.

Téma: Nevyplatí se dělat si legraci z menších a slabších. Lidé by k sobě měli být milejší.

Tato píseň poprvé zazněla v inscenaci *Těžká Barbora* (1937). V této písni vypráví příběh dva tlumočníci – Marcel a Veronika. Ve vyprávění se doplňují a posléze se převtělí do role Davida³⁹ (Veronika) a Goliáše⁴⁰ (Marcel). V písni se využívá ČZJ, pantomima a další pohybové prvky. Rytmus a tempo písně je vizualizován pohybem a rytmem znakování obou tlumočnicků. Veronika i Marcel se nemohou orientovat v hudbě sluchem, proto u této písně vždy seděl v publiku „asistent“ (já, nebo Markéta) a vizuálním signálem upozorňoval na určitá místa v písni, aby se tlumočníci orientovali.

Text písně:

*Lidi na lidi jsou jako saně,
člověk na člověka jako kat,
podívejme se na ně,
musíte naříkat.*

*Obr do pidimužika mydlí,
domnívaje se že vyhraje,
klidně sedme na židli,
čtěme biblí tam to všechno je.*

Znakovat začíná Veronika, Marcel přikyvuje a sleduje vyprávění. Během textu „podívejme se na ně, musíme naříkat“ znakuje oba tlumočníci společně a odvrátí se od diváků. Ve vyprávění příběhu pokračuje Marcel. Veronika pak dotykem upozorní⁴¹ Marcela, že bude ve vyprávění pokračovat ona – znakuje „klidně sedte na židli [...]“. Chvilku před tím asistent upozorňuje znakem SEDĚT na následující zpívaný text, takže Veronika může nastoupit ve stejném okamžiku jako zpívaný text.

*Samuelova kniha nám povídá,
jak na žida přišla veliká bída,
jak ti bídní filistíni,
válku vést nebyli líní,
až potkali Davida.*

Veronika pokračuje v příběhu, ke konci této sloky Marcel představuje Davida (Veroniku).

*David šel do války volky nevolky,
z velké dálky nesl bratrům homolky,
v pochodu se cvičil, v hodu,
dal si pro strýčka Příhodu,
tři šutry do tobolky.*

Veronika v roli Davida pohybem naznačuje činnosti (např. sbírání kamenů), Marcel v ČZJ komentuje to, co David dělá.

*Hej hej!
Kam se valej!
Vždyť sou malej!
Takle Goliáš ho provokuje,
David slušně salutuje,*

Těsně před nástupem této sloky asistent upozorňuje znakem HEJ na následující zpívaný text, při kterém se Marcel převtělí do role Goliáše. Nyní stojí oba tlumočníci proti sobě. Goliáš se dívá na Davida dolů, Davidův pohled míří nahoru, čímž naznačují výškový rozdíl. Komunikují spolu – viz Obrázek č. 2.

Obrázek č. 2

*Když mu ale obr plivnul do očí,
David se otočí a prakem zatočí,
když začínáš no tak tu máš,
byl si velkej, já měl kuráž,
a jakej byl Goliáš!*

Oba tlumočníci stojí ve stejném postavení. Goliáš plivne na Davida, rukou naznačuje pohyb plivance, vzápětí Davidovi dopadne plivanec do oka. Stejný princip souhry pohybů následuje, když David zatočí prakem a trefí Goliáše do hlavy – viz Obrázek č. 3. Díky skvělé souhře pohybů obou tlumočnicků má divák pocit, že Goliáš opravdu plivnul Davidovi do oka a Goliáš byl zasáhnut do hlavy. Sloka končí „výhrou“ Davida, Goliáš se potácí ve mdlobách. Celý text písně se se zpěvem opakuje, tudíž se zopakuje celý příběh v ČZJ.

Obrázek č. 3

³⁹ Jmenný znak v ČZJ - písmeno „D“.

⁴⁰ Jmenný znak v ČZJ – OBR.

⁴¹ Způsob upoutání pozornosti či „zavolání“ používaný v komunitě neslyšících.

Bleška veška

Text: Jan Werich

Hudba: Jiří Baur (klavírista Vlachova orchestru)

Tlumočí: Radka Kulichová, Markéta Kunášková

Překlad: Radka Kulichová, Veronika Mikulová, Markéta Kunášková

Choreografie: Radka Kulichová, Markéta Kunášková

Postavy: bleška a veška

Zápletka: Veška panikařila, bleška se opařila. Velký mrak chtěl pomoci, ale celou situaci ještě zhoršil.

Téma: Přehnaná snaha pomoci může dopadnout špatně.

Tuto veršovanou bajku jsme vybrali kvůli srozumitelnému příběhu, který je vhodný pro překlad do ČZJ. Hlavními postavami jsou bleška a veška, které ztvárnily dvě tlumočnice (já a Markéta). V písni se opět kombinuje interpretace v ČZJ a pantomimické a pohybové vyjádření.

Text písně:

*Do kopce pěšky, s kopce koloběžkou
jela teta veška za tetou bleškou.*

*Našla ji uprostřed práce
na zahrádce, jak v skořápce
míchá pivo vařečkou.*

Bajku začíná znakovat Markéta jako veška, která jede navštívit tetu blešku. Já v roli blešky pohybově naznačuji „práci“ i s využitím znaku PRÁCE, poté znakuji BLEŠKA PIVO MÍCHAT+VAŘEČKOU (klasifikátor držení vařečky) – tato věta se v písni několikrát opakuje v překladu věty v českém jazyce „bleška pivo vařila“.

*Na bleším domečku,
na krtčím kopečku,
ve všivé zahrádce,
v slepičí skořápce
bleška pivo vařila.*

Tento refrén je znakován ve stejné podobě během celé písně, já a Markéta se střídáme ve znakování popisu situace. Refrénu předchází taneční otočka provedená oběma tlumočnicemi sloužící k vizuálnímu oddělení situace. Poslední verš je znakován bleškou – mnou .

*Bleška fňuká,
že je to práce těžká,
nato veška,
ať bod varu nezmešká.*

*V tom bleška vařečkou trhne
a už se do piva se zvrhne
a opaří se bleška.*

Kombinací pantomimy a tlumočení do ČZJ bleška a veška rozvíjejí příběh. Obě tlumočnice se někdy pohybují a znakuji současně (jakoby se překřikují), což umocňuje chaotickou a vypjatou situaci. Situaci vizuálně dotvoří moment, kdy veška strčí dovešky a ta kvůli tomu spadne do piva.⁴² Následuje neutrálně znakovaný refrén.

⁴² Analogie komunity slyšících a neslyšících: v písni je popsán moment, kdy se bleška lekne zvukového podnětu - křiku vešky, v komunitě neslyšících stejná reakce nastává po taktilním podnětu.

...
*bleška pivo vařila,
celá se opařila.*

Po refrénu bleška znakuje text a pohybově naznačí „opaření se“.

*Teta veška ani chvíli nemešká,
křičí, že to bleška nepřečká,
koloběžka plná verry
řve na ni: Nervi mi nervy,
to je vinna vařečka.*

Opět následuje pohybové variace popisu vypjaté situace s využitím znaků z ČZJ. V této části byl použit volný překlad textu a zpracován tak, aby byl pohybově a vizuálně zajímavý.

...
*řve vařečka na vešku,
veška na koloběžku:*

*Bleška pivo vařila,
celá se opařila.*

Po odznakování refrénu pokračuje vypjatá situace mezi aktéry a následuje znakování blešky (viz výše).

*Vidí to a slyší to veliký mrak,
chtěl by taky pomoci, ale neví jak.*

*Jak byl velký, tak byl hloupý,
spustil dolů velký kroupy
a za kroupama liják.*

Z role blešky se převtělím do role velkého mraku a pokračuji ve vyprávění příběhu. Následuje interakce mezi mnou a Markétou, kdy se jako veška schovává před kroupami a lijákem. Informaci, že mrak je hloupý, sdělí divákům Markéta, která „křičí na mrak, že je hloupý“.

*Podemlel kopeček,
zatopil domeček,
potloukl zahrádku,
odplavil skořápku*

*i vařečku i blešku,
koloběžku i vešku
a lil a lil a lil,
až se vylil a nebyl.*

Následují pohybové kreace s využitím znaků z ČZJ popisující situaci zpívanou v textu. Závěrečná část „a lil a lil, až se vylil a nebyl“ je znakována neutrálně oběma tlumočnicemi unisono.

*I ta sebelepší vůle zaniká,
když z vůle vzniká zvůle a panika,
vždyť i mrak, když neplánuje,
pluje tam, kam vítr duje,
a na konec zaniká.*

Následuje závěrečné ponaučení bajky. Po dlouhé debatě o možnostech překladu jsme se rozhodli pro volný překlad. Ponaučení v našem podání je, že pokud chceme pomáhat, nesmíme se do toho vrhat po hlavě, jinak to špatně dopadne. Důležité je mít plán. Konec písně jsme ztvárnily vtipně, jedna tlumočnice skončí pádem na zem, protože přehnaně pomáhala.

V domě straší duch

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek (foxrot)

Tlumočí: Radka Kulichová, Veronika Mikulová

Překlad: Radka Kulichová, Veronika Mikulová, Daniela Tesaříková, Marcel Křištofovič, Lukáš Rieger

Choreografie: Radka Kulichová, Veronika Mikulová

Postavy: dva vypravěči

Zápletka: Návštěva místa, kde straší duch.

Téma: Zábavné duchařské téma písně.

Tuto píseň zpívají Bulva a Papullus v osmé scéně devátého obrazu ve hře *Caesarz* roku 1932. – antická féerieo jedenácti obrazech. Dle originálu jsme se rozhodli využít také dvě postavy zpívající-tlumočící píseň. Celý text je přeložen volně s důrazem na využití vizuálních projevů ducha a zdůraznění strašidelné atmosféry. Na začátku i v mezihře se obě tlumočnice pomalu nejistě do rytmu písně pohybují po scéně, pro diváka je navozena atmosféra pohybu po starém strašidelném hradu.

Text písně:

*Já bych vám nebyl sám přes noc ve starodávném hradu,
není tam klidný spaní, chodí tam bílá paní.
Praskání nahání strachu člověku v nočním chladu.
Srdce mi hlasitě klepe – tuším tady záhadu.
Boty dupou po schodech,
V domě straší duch.
Náhle táhle začne pištět:
Prásk a zbyl po něm puch.*

V krátké hudební předehře se obě pohybujeme po scéně nejistým krokem, narazíme zády do sebe a lekne se. S nástupem zpěvu začínám znakovat první verš. Pokračuje Veronika, na konci předvede bílou paní, které se já leknu. Pak pokračuje střídavě v tlumočení jednotlivých veršů.

*Ve vikýři nahoře vytřeštěná tvář.
Dlouhá čouhá z kamen ruka a trhá kalendář.*

Tato část je ztvárněna více pohybově, ukážu doleva nahoru, Veronika předvede „vytřeštěnou tvář“, já znakuji KAMNA, a z nich předvedu ruku, která šátrá po Veronice, ona se jí lekne.⁴³

*Todle přece není žádný bydlení.
To je jen k zbláznění, ale k bydlení to není.
Hodiny jdou pozpátku.
Je tu mrtvej vzduch.
Je tu něco v nepořádku,
Lítá tady zlej duch.*

Vyděšeně pokračujeme ve střídavém tlumočení jednotlivých veršů. Na závěr se lekne – reakce na znak DUCH-ZLÝ. Po hudební mezihře, kdy se pohybujeme po prostoru a nejistě jej zkoumáme, občas se lekne, pokračuje ve znakování opakování této sloky, tentokrát bezděšeně – již smířené a bez bázně.

Potopa

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek (rumba)

Tlumočí: Marcel Křištofovič

Překlad: Radka Kulichová, Marcel Křištofovič, Veronika Mikulová

Choreografie: Marcel Křištofovič, Radka Kulichová

Postavy: vypravěč

Zápletka: Situace, kdy je společnost ohrožena.

Téma: Historie se opakuje. I když je nám špatně, nesmíme propadat beznaději.

Tato píseň je součástí hry *Balada z hadrů* z roku 1935. Uměleckého překladu této politicky zabarvené písně se ujal Marcel. Při rozboru textu jsme měli k dispozici dvě různé verze textu. Po konzultaci s hudebním seskupením jsme vybrali druhou novější verzi, kterou hudební skupina měla ve svém repertoáru.

Při rozboru textu bylo nutné vysvětlit významy některých slov písně (například medák, lát světu, zkysli, atd.) a následně celý kontext. U této písně jsme využili nový postup nácviku tlumočení z důvodu specifických potřeb neslyšícího tlumočnicka. Po vypracování hrubého překladu jsem celou píseň s hudebním doprovodem přetlumočila (s využitím připraveného hrubého překladu) a nahrála na videozáznam. Marcel tak získal představu o textu písně o jejím rytmu a tempu, zároveň mu tento záznam dopomohl k lepší orientaci ve sledu textu písně. Samostatně si pak vytvořil finální překlad a nacvičil si rytmus a tempo skladby.

Celý text je přetlumočen pouze s využitím ČZJ, znakový projev je rytmizovaný podle rytmu a tempa písně. Nejsou se využity speciální pantomimické prvky ani jiné speciální akce, proto v tomto rozboru uvádím pouze určité části textu. Celý text písně je uveden v příloze.

Text písně:

*Rozčileně chodí po palubě lodi,
Nepřestává světu lát.*

Na začátku této sloky Marcel natočením těla naznačuje pohyb po palubě lodi sem a tam.

*Až racek chechtavý klovne ho do hlavy,
pustě se mu začne smát.*

*Hej starý pane
Každá potopa přestane
Ono to tak nezůstane
A pak se teprv budeme smát!*

Výběr znaků byl proveden tak, aby byl sledován rytmus a tempo písně. Sloka začínající slovy „Hej starý pane“ má rytmický předěl, který je patrný i ve znakování. Nutno ovšem upozornit, že v této chvíli není znakován znak HEJ, ale KLOVNOUT (do hlavy). Vzhledem k tomu, že se jedná o neslyšícího tlumočnicka, existuje riziko, že může dojít k posunu. Přítomnost asistenta v publiku se snaží toto riziko eliminovat.

Babička Mary

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek

Tlumočí: Veronika Mikulová, Daniela Tesaříková

Překlad: Veronika Mikulová, Daniela Tesaříková, Radka Kulichová

Choreografie: Veronika Mikulová, Daniela Tesaříková

⁴³ Toto jsme použili místo překladu „trhá kalendář“ – zaměřili jsme se na projevy tajemných duchařských předmětů.

Postavy: Mary, krčmář, zástupci politických stran

Zápletka: Neohrožená babička Mary se vydala k volbám, kde ji zaskočili agitátoři.

Téma: Pokud se cítíme jistí v jedné oblasti, v jiné tomu tak být nemusí. Politika lidem komplikuje život.

Píseň byla uvedena v roce 1935 ve hře Panoptikum. „Babička Mary byla svého druhu volební politická píseň („ze všech nejvíce volala ji Polnice“ se vztahuje na nechvalně proslulý fašistický plátek toho jména). Avšak i zde jsme za účelem kumulativního komického účinku zároveň s úhlem politickým také satirizovali trampské písně.“⁴⁴

Píseň s politickým podtextem si k tlumočení do ČZJ vybraly Veronika a Daniela. Na rozboru písně a přípravě pracovaly většinou samostatně, já se zúčastnila pouze jedné konzultace týkající se překladu a pak se zúčastnila připomínkování prefinální verze písně tlumočené do ČZJ. Pro přípravu tlumočení byl použit volný překlad, pozornost byla soustředěna na předání atmosféry písně. V této písni je využita nová forma choreografie – „půlený obraz“ – obě tlumočnice stojí čelem k publiku, ve skutečnosti však komunikují spolu, jakoby stály čelem k sobě.

Text písně:

*Štěchovická laguna když dřímá v zadumaném stínu Kordylér,
pirát zkrvavenou šerpu ždímá, šerif si láduje revolver.
Pikovická rýžoviště zlata čeří se v příboji Sázy,
ale za to krčmářova chata, křepčí rykem chlapské zábavy.
Když tu náhle co se děje, divný šelest houštím spěje,
plch, skunk, vše utíká po stráni od Medníka.*

Veronika je sama na scéně, s prvními tóny písně tlumočí text do ČZJ.

*Krčmář zhasne, kovbojové ztichnou,
zděšen pirát tvář si zakryje,
rudé squaw se chvějí a pak vzdychnou
blíží se k nám postrach prerie!*

Veronika se převtělí do role krčmáře, pokračuje ve znakování. Její výraz značí obavy a předzvěst něčeho nebezpečného.

*Mary,
babička Mary.
Dva kolťáky za pasem,
nad hlavou točí lasem.
Stoletá Mary,
babička Mary,
ta zkrotí křepce hřebce,
ať chce, či nechce.*

Tuto část znakuje Daniela, Veronika ji pouze sleduje se zděšeným výrazem. Na slova „ta zkrotí křepce hřebce, ať chce, či nechce“ Daniela zatočí lasem nad hlavou jako kovboj a chytne do lasa Veroniku a přitáhne si ji k sobě. Ta přiskočí, jakoby byla opravdu chycena, stojí „svázána“ vedle Daniely.

*Žádné zuby.
Z jelenice sukně,
ale za to tvrdé bicepsy.
Mary má vždy
slivovici v putně.
Toma Mixe strčí do kapsy.*

Se začátkem této sloky Daniela vycení zuby na Veroniku, ta odskočí. Daniela pokračuje v tlumočení popisu Mary.

*Klika cvakla, v krčmě dveře letí
a babička vchází do dveří.
Pintu ginu, lumpové prokletí!
bezzubou dásní zaláteří.*

*Vypiju to jen ve stoje.
Jdu do volebního boje.
Zřím zas město drahý.
Jedu volit do Prahy.*

*Dopije, a aby se neřeklo,
putykáře změní v mrtvolu.
Za zády má štěchovické peklo
s šlajsnou svatojánských atolů.*

V této fázi začíná forma „půleného obrazu“. Daniela chytá kliku a otevírá dveře, Veronika naznačuje otevírání dveří ze svého pohledu. Daniela pohledem do diváků objednává „pintu ginu“, Veronika ji se strachem nalévá a podává. Položí jej na pomyslný bar, odkud si ho, ovšem v jiném místě před sebou, Daniela bere. Daniela pokračuje v tlumočení, Veronika pantomimicky předvádí krčmáře (bez výrazných pohybů).

*Mary, babička Mary,
pádluje bez námahy
po proudu až do Prahy.
Stoletá Mary, babička Mary
jde do volebního boje za kovboje.*

Daniela naznačuje odchod a pokračuje ve znakování dle textu. Veronika dohrává roli krčmáře, poté přechází za Danielou na druhou stranu, a připravuje se na novou roli.

*Ledva v Praze kotvu vyhodila,
pro babičku nastal hrozný čas,
neboť každá strana hned tvrdila,
že jí náleží babiččin hlas.*

*Malá stejně jako velká strana
psala, že bude mít o hlas víc,
že ta druhá strana je nahraná,
oni že maj hlas ze Štěchovic.*

*Stoletý věk prý nevadí,
na předáka je to mládí.
ze všech nejvíce,
volala ji Polnice.*

Daniela pantomimicky předvede vyhození kotvy. V tu chvíli na ni začne „útočit“ Veronika postupně jako zástupce různých politických stran. Tato část je ztvárněna kombinací pantomimy a ČZJ. Napětí v pohybech Mary se zvyšuje, v obličejí ji tuhnou rysy.

*Tak babičku,
pro kterou vždy byla
válka s lidojedy legrace.
Tu babičku
za pár dní zabila
volební agitace.*

Daniela postupně klesá, až padne „mrtvá“ k zemi. Situace je dramaticky zahrána, z předchozího dění pochopíme, že babičku „zabila volební agitace“.

*Mary,
bojovná Mary,
už neseďává v sedle,*

⁴⁴ VOSKOVEC J. Op. cit., s. 267.

ve volbách byla vedle.
Stoletou Mary,
babičku Mary
volbama zabitou
vzal k sobě Manitou.

Daniela leží nehnutě na zemi, Veronika tlumočí do ČZJ závěrečnou sloku písně.

Ezop a brabeneč

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: Jaroslav Ježek

Tlumočí: Markéta Kunášková

Překlad: Markéta Kunášková, Veronika Mikulová, Radka Kulichová

Choreografie: Markéta Kunášková

Postavy: Ezop, brabeneč

Zápletka: Setkání Ezopa a mravence, rozhovor o životě.

Téma: Je zbytečné se obávat o budoucnost. Důležité je radovat se ze života.

Tuto píseň zpívají Bulva a Papullus v obraze sedmém ve hře *Caesar*. I přesto, že ve hře zpívá píseň dvojice a vzájemně se doplňuje, uměleckého tlumočení se ujala pouze jedna tlumočnice – Markéta. Hrubý překlad byl připravován s Veronikou, nafinální verzitlumočení jsem se podílela i já. V písni se využívá tlumočení do ČZJ a pohybové prostředky.

Text písně:

*Jednou z lesa domů se nesa moudrý Ezop.
Potká brabce, který brabence málem sezob.
Brabeneč se chechtá,
Ezop se ho hned ptá.
Čemu že se na trávě v lese právě řehtá?*

Uvedení do situace je realizováno ČZJ. Dále Markéta využívá prostorové rozmístění jednotlivých postav, střídání rolí prezentováno různou-úrovňovým pohledem (Ezop se na brabence dívá shora dolů doprava, brabeneč odzvola nahoru doleva). Je tlumočen dialog mezi Ezopem a brabencem.

*Já, povídá brabeneč, se taky rád hlasitě chechtám,
chechtám, když pupenec kyselinou leptám.*

Při tlumočení tohoto verše je divák „nakažen“ smíchem brabence, Markéta tlumočí velice emotivně.

*Vím, totiž ten brabeneč, mravenečník se mě neptá,
neptá, pozře mě, ať se chechtám, nechechtám.
Kampak by to došlo třeba s pouhou ponravou?
Kdyby měla plakat, že je ptačí potravou.
Ty, ač nejsi brabeneč, se taky rád hlasitě chechtej,
chechtej a na svou bídu si nezareptej!*

V hudební mezihře se opakuje motiv „chechtání“ a zároveň je prezentován rytmus písně jednoduchými tanečními kroky. Po mezihře se se zpěvem opakuje poslední dvě dvouverší.

U nás doma

Text: Jiří Voskovec, Jan Werich

Hudba: BurtonLane

Tlumočí: Marcel Křištofovič

Překlad a konzultace překladu: Marcel Křištofovič, Radka Kulichová, Markéta Kunášková

Choreografie: Marcel Křištofovič

Postavy: vypravěč

Zápletka: Káča Maršálková si stýská po domově.

Téma: I když jsme daleko od domova, stále jej máme ve svém srdci.

Píseň z muzikálu *Divotvorný hrnec* (1948).

Tato píseň nebyla primárně vybrána pro pásmo V+W. Připravena byla na objednávku tlumočení akce Společně nejen na jevišti, která se uskutečnila v Jablonci nad Nisou,⁴⁵ kde s pásmem písní naživo vystoupila Eva Pilarová. V jejím repertoáru je tato píseň. Jelikož je to také píseň autorů V+W, zařadila jsem ji to tohoto projektu.

Během rozboru textu písně jsme se rozhodli, že píseň bude tlumočena jedním tlumočnickem – Marcelem a bude využito umělecké tlumočení do ČZJ bez dalších pohybových prostředků. Píseň neobsahuje žádné hudební mezihry. Tempo a rytmus písně jsme Marcelovi vizuálně předvedli. Píseň jsme nacvičovali z dostupného záznamu písně Evy Pilarové. Na světelné zkoušce v divadle před zahájením kulturního večera jsme ji poprosili o krátkou ukázkou písně, abychom si potvrdili, že píseň bude interpretována ve stejném tempu, jak bylo nacvičeno.

5.2. Cyklus představení písní V+W pro veřejnost

Hudba pro oči a uši – HALO a Hands Dance

Termín: 28. července 2016 19.00–22.00

Místo: Zahrada CafeTherapy, Údolní 37, Brno

V rámci tohoto večera byly prezentovány šest písní V+W: Hodné štěně, Život je jen náhoda, Nikdy nic nikdo nemá, Bleška veška, Potopa, Šaty dělají člověka. Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnilo pět tlumočnicků.

Pro nás to byla premiéra prezentace tlumočených písní, proto jsme měli mírnou trému. Naštěstí ohlasy z publika byly pozitivní. Během večera se skupina Hands Dance představila i s dalšími tlumočenými písněmi. Po představení za námi chodili diváci s díky za krásné představení. V publiku bylo mnoho příznivců písní V+W, i proto byly ovace publika velké. Jedním z diváků byl chlapec s kombinovaným postižením (sluchové a lehké mentální postižení), který komunikuje znakovým jazykem. Tento divák byl z tlumočených písní asi nejvíce nadšený. Pravděpodobně to bylo pro něho poprvé, kdy měl možnost vidět píseň tlumočenou do ČZJ – vystoupení ze kterého mohl mít kulturní zážitek.

Hudební večer s tlumočením písní do českého znakového jazyka (Hands Dance + HALO)

Termín: 29. září 2016, 19.00–23.00

Místo: Kabaret Špaček, Kopečná 46, Brno

Prezentováno bylo osm písní V+W: David a Goliáš, Nikdy nic nikdo neví, Bleška veška, V domě straší duch, Hodné štěně, Šaty dělají člověka, Potopa, Život je jen náhoda. Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnilo šest tlumočnicků.

Kromě písní V+W se během večera tlumočili i další písně. S krátkými pauzami trvala akce téměř 3 hodiny, bloky tlumočených písní byly prokládány bloky pouze hraných písní. Akce se konala v rámci festivalu

⁴⁵ Tato akce se konala 5. listopadu 2016, v rámci této akce jsme se představili i s ostatními písněmi V+W.

TKOSP(Týden komunikace osob se sluchovým postižením). Z tohoto důvodu byl součástí večera také miniworkshop, který spočíval v tom, že před každou písní se diváci naučili jeden znak, který se v písni objevuje. V některých pauzách mezi písněmi probíhalo kromě učení nových znaků také opakování všech dříve naučených.

Na hudebním večeru bylo mezi diváky mnoho neslyšících. Jejich reakce na tlumočené písň byly pozitivní. Neslyšící diváci si vychutnávají vizuální zážitek z tlumočených písní. Ostatní publikum, které vnímá i akustickou složku, měli nadstandartní zážitek v podobě netradiční podoby ztvárnění písní. Měli jsme tam i několik „skalních“ fanoušků skupiny Hands Dance a také nadšené diváky, které se poctivě učili každý předvedený znak.

Pásmo písní Voskovce a Wericha v rámci 19. ročníku festivalu Mluvící ruce – přehlídka tvorby ve znakovém jazyce

Termín: 22. října 2016 od 18.00

Místo: Divadlo Palace, Pasáž Jalta, Václavské nám. 43, Praha 1

Vystoupilo se s osmipísněmi V+W: Potopa, Babička Mary, Život je jen náhoda, V domě straší duch, Bleška veška, Nikdy nic nikdo nemá, David a Goliáš, Šaty dělaj člověka. Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnilo pět tlumočnicků.

Měli jsme tu čest vystupovat na tomto festivalu již potřetí. Je to festival známý v komunitě neslyšících, proto nás dvojnásob těší kladné přijetí tlumočených písní na tomto festivalu. Neslyšící diváci zhodnotili jako zajímavé řešení kompozice v písni Babička Mary. Nejvíce srozumitelná a zábavná pro neslyšící diváky byla píseň David a Goliáš. Profesionální (slyšící) tlumočnice pochválila procítěnost a souznění ladných pohybů s melodií v písni Život je jen náhoda.

Pásmo písní V+W v rámci akce Společně nejen na jevišti

Termín: 5. listopadu 2016

Místo: Městské divadlo v Jablonci nad Nisou

Představeno bylo pět písní V+W: Hodné štěně, Nikdy nic nikdo nemá, Potopa, Bleška veška, U nás doma (v rámci pásma zpívaného Evou Pilarovou). Vystoupení se zúčastnili čtyři tlumočníci.

Vystoupení se konalo v rámci společenské akce Společně nejen na jevišti, které jsme se se skupinou Hands Dance zúčastnili již podruhé.⁴⁶ Organizátoři akce (a ředitel divadla) byli tématem tlumočených písní velice nadšeni. Této akce jsme se nakonec zúčastnili bez hudebního seskupení HALO, písň jsme tedy tlumočili na reprodukovanou hudbu. Také prostředí bylo netypické a museli jsme řešit i nasvícení jednotlivých písní na jevišti. Jedna píseň z repertoáru V+W byla tlumočena v rámci vystoupení Evy Pilarové. Celý večer byl pochvalně hodnocen, zvláště vyzdvihované bylo umělecké tlumočení písní. Je to i z důvodu, že široká veřejnost se s uměleckým tlumočením neseťkává často, a stále je to netradiční a nové.

Písň tlumočené do znakového jazyka

Termín: 10. listopadu 2016 15.00–18.00

Místo: LakeviewCafé&Bistro, Purkyňova 107, Brno

Vystoupilo se s osmi písněmi V+W: V domě straší duch, Ezop a brabenec, Bleška veška, Život je jen náhoda, Nikdy nic nikdo nemá (v alternaci), Hodné štěně, David a Goliáš, Potopa. Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnili čtyři tlumočníci.

Tato akce se konala v rámci Dne otevřených dveří v Poradenském centru Alfons při Vysokém učení technickém v Brně. Kromě písní V+W byly tlumočeny písň i dalších interpretů. Vzhledem k tomu, že to byla akce pro účastníky dne otevřených dveří, nebyla účast velká. Ale i přesto byla mezi diváky velká účast neslyšících. Atmosféra při vystoupení byla příjemná.

Pásmo tlumočených písní Voskovce a Wericha

Termín: 1. prosince 2016 od 19.00

Místo: Kulturárium, Janáčkovo nám. 2a, Brno

Prezentováno bylo deset písní V+W: David a Goliáš, Život je jen náhoda, Potopa, Ezop a brabenec, V domě straší duch, Bleška veška, Babička Mary, Hodné štěně, Šaty dělaj člověka (v alternaci), Nikdy nic nikdo nemá (v alternaci). Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnilo všech šest tlumočnicků.

Toto předvánoční vystoupení proběhlo v komorním prostředí malé kavárničky. Bylo zde prezentováno pouze pásmo písní V+W, a to všechny písň připravené pro umělecké tlumočení do ČZJ. V publiku bylo mnoho známých tváří, kteří podporují naši skupinu a naši práci. Pro účastníky projektu to bylo poslední vystoupení pro veřejnost v rámci tohoto projektu.

Pásmo písní v rámci mikulášské besídky na stanici záchranné služby ve FN Bohunice

Termín: 6. prosince 2016 17.15–18.00

Místo: Fakultní nemocnice Bohunice Brno

Toto krátké pásmo písní se konalo jako kulturní vystoupení na mikulášské besídce pro děti.

V krátkém vystoupení jsme představili celkem deset písní, z toho čtyři písň V+W: Život je jen náhoda, V domě straší duch, Babička Mary, Šaty dělaj člověka.

Společně s hudebním seskupením HALO se vystoupení zúčastnily pouze tři tlumočnice.⁴⁷

Celkově to bylo zvláštní vystoupení, neboť to někdy vypadalo, že nás nikdo nevnímá. Nakonec se k nám dostaly pozitivní ohlasy od rodičů dětí, někteří z nich se s tlumočením písní setkali poprvé a měli mnoho otázek souvisejících se znakovým jazykem, tlumočením písní i životem neslyšících.

Pro diváky, kteří se nikdy neseťkali s tlumočením písní do ČZJ, je to netradiční podívaná. Znakový jazyk sám o sobě je pro nezasvěcené fascinující.

5.3. Workshopy na školách

V rámci projektu se uskutečnily dva výjezdy na střední školy pro studenty se sluchovým postižením. Na každé škole bylo realizováno vystoupení a následný devadesáti minutový workshop.

Vystoupení tlumočených písní s živou hudbou byla přijímána kladně. Prezentovány byly písň: Bleška veška, Nikdy nic nikdo nemá, Ezop a brabenec, V domě straší duch. Při zjišťování pořadí líbivosti písní vedla Bleška veška a V domě straší duch. Nejméně pak zaujala píseň Nikdy nic nikdo nemá, jejíž text je nejnáročnější.

Během workshopu probíhala debata o využívání tlumočnicka, uměleckém tlumočení a dále o prezentovaných písňích, jejich tempu, rytmu a srozumitelnosti v ČZJ. Nad textem pak probíhala analýza textu a výklad obsahu písní. Na jedné škole pak proběhla praktická část workshopu, kdy si sami studenti zkusili nacvičit krátké vystoupení.

Bohužel se workshopu zúčastnila menšina uživatelů znakového jazyka.⁴⁸ Přesto byla vystoupení a workshopy úspěšné a splnily cíl osvěty o existenci uměleckého tlumočení, se kterým se studenti neseťkávají často.

Pro studenty bylo vystoupení příjemným kulturně-vizuálním zážitkem a dle získaných informací pro ně někdy úplné porozumění textu nebylo prioritou.⁴⁹ Studenti písň většinou neznali. Pro úplné porozumění

⁴⁷ Původně měl vystoupit ještě čtvrtý tlumočnick, tudíž bychom předvedli celkem šest písní, bohužel se tento tlumočnick na poslední chvíli nemohl vystoupení zúčastnit.

⁴⁸ Školy pro sluchově postižené navštěvuje mnoho žáků, kteří neovládají znakový jazyk, protože komunikují orální formou.

⁴⁹ Vzhledem k nedostatku relevantních informací zde neuvádím konkrétnější výsledky dotazníkového šetření.

⁴⁶ Spolupracuji na této akci jako aktivní účastník od roku 2008, v posledních letech jako tlumočnice.

by byla potřeba práce s textem písně, která by předcházela zhlédnutí tlumočené písně a poté následovala diskuze.

6. Závěr

V rámci projektu bylo připraveno a prezentováno jedenáct písní tlumočených do ČZJ. Realizováno bylo sedm vystoupení pro širokou veřejnost. Tato vystoupení měla formu komponovaného večera pásma tlumočených písní nebo vystoupení v rámci festivalu či jiné kulturní akce. Byly realizovány dvě vystoupení na školách pro studenty se sluchovým postižením; poté následoval workshop. Celý realizační tým skupiny Hands Dance, studenti magisterského oboru VDN DIFA JAMU i členové hudebního seskupení se projektu věnovali s velkým nasazením. Díky němu jsme si posunuli naše možnosti uměleckého výkonu, neboť písně Voskovce a Wericha jsou velice krásné a zároveň velice těžké pro překlad do jiného jazyka.

Umělecké tlumočení je v České republice stále minoritní záležitostí, se kterou se diváci neseťkávají často. Velkým přínosem tohoto projektu je vznik dalších písní tlumočených do ČZJ, které přispívají k rozšíření znalostí a kulturního vyžití neslyšících lidí. Pozitivní ohlasy diváků nám dodávají sílu a energii pokračovat v těchto aktivitách.

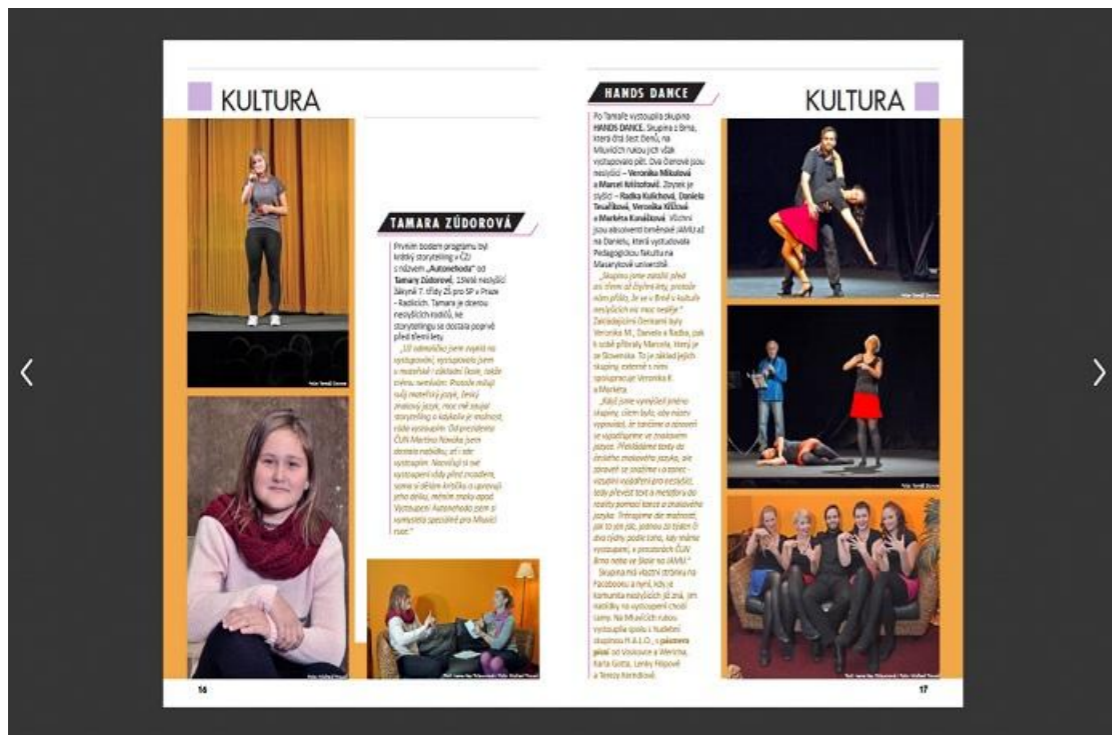
Písně, které vznikly v tomto projektu, budou i nadále patřit do repertoáru skupiny Hands Dance, naši fanoušci se mohou těšit na další vystoupení, jejichž součástí bude i tvorba nezapomenutelných autorů Voskovce a Wericha (s hudbou Jaroslava Ježka).■

7. Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie

Příloha č. 2: Texty písní

Příloha č. 1: Fotografie

Obrázek č. 4: Článek o skupině Hands Dance z časopisu Unie 9-10/2016

Obrázek č. 6: Skupina Hands Dance a hudební seskupení HALO

Obrázek č. 5: Píseň Hodné štěně – Marcel Křištofovič, Markéta Kunášková (foto: Martin Kubišta)

Příloha č. 2: Texty písní

Život je jen náhoda

Proč že se mi každou noc o tom jen zdá, o tom jen zdá,
že v mém životě vyšla má tak šťastná a krásná hvězda,
proč že se mi každou noc o tom jen zdá, že ta hvězda
mi dá to štěstí, o němž se mi ve dne nezdá,
zdání klame, mimoto každý sen,
který v noci míváme, zažene příští den.

Ref:

Život je jen náhoda, jednou jsi dole, jednou nahoře,
život plyne jak voda a smrt je jako moře.
Každý k moři dopluje, někdo dříve a někdo později,
kdo v životě miluje, ať neztrácí naději.
Až uvidíš v životě zákraky, které jenom láska umí,
zlaté rybky vyletí nad mraky, pak porozumíš,
že je život jak voda, kterou láska ve víno promění,
láska že je náhoda a bez ní štěstí není.

Hodné štěně

Narodilo se štěně, lidí se nebálo,
[: se svým stínem na stěně to štěně
celej den si hrálo. :]

A když povyrosto víc, protáhlo si nohy,
[: vydalo se do ulic, do vesnic
vočuchávat rohy. :]

Čuchá tady, čuchá tam a ocasem vrtí.
[: uviděl ho jeho pán - grobián,
rozvzteklil se k smrti. :]

Aby pes znal celou ves, to jsou ňáký mravy,
[: takovejšetečnej pes na řetěz,
to mu mravy spraví. :]

A tak na řetěze rost, až z něj vyrost hafan,
[: jednou mu pán dával kost pro radost
a byl zle porafán. :]

Jak to, že ten pes kouše, sám sebe se tázal,
[: dřív neublížil mouše, proč kouše,
když jsem ho uvázal? :]

Seběhla se celá ves a pánovi praví:
[: celý svět to ví už dnes, že řetěz
mravy nenapraví. :]

Šaty dělaj člověka

Je to tak, třeba je to k nevíře,
že z biskupa kutna dělá uhlíře.
Je to tak, třeba je to k nevíře,
že kutna dělá mnicha, krunýř rytíře.

Je to pravda odvěká, šaty dělaj člověka.
Kdo je nemá, ať od lidí pranic nečeká.
Dokavád jsme nahatý od hlavy až po paty,
nikdo neví, kdo je chudý a kdo je bohatý.

Podle kabátu se svět měří,
Iháři ve fraku každý věří, protože

Je to pravda odvěká, šaty dělaj člověka.
Kdo hadrech čeká na štěstí, ten se načeká.

Hudební mezihra

Podle kabátu se svět měří,
Iháři ve fraku každý věří, protože

Je to pravda odvěká, šaty dělaj člověka.
Kdo hadrech čeká na štěstí, ten se načeká,

jó ten se načeká, jó ten se načeká.

Nikdy nic nikdo nemá

Celé lidské pokolení
mělo by víc pokoje,
kdyby bylo
to co není
a nebylo to co je.

Nikdy nic
nikdo nemá
míti za de-fini-tiv-ní
neb nikdy
nikdo ne-ví
co se může stá-ti.
Řekne mi se třeba
že se to
a to sta-ne tak
a tak
ono to pak dopadne
docela naopak.

Řeknete-li dnes
život je pes.
Co má být zítra za zvíře
když je dnes pes.
Protože ani ten pes
není dnes defini-tiv-ní

neví se
zdali se
ze psa vlk nemůže stát.

Nikdy nic
nikdo nemá
míti za de-fini-tiv-ní
neb nikdy
nikdo ne-ví
co se může stá-ti.
Řekne mi se třeba
že se to
a to sta-ne tak
a tak
ono to pak dopadne
docela naopak.

Dnes je čtvrtek.
Zítra pátek.
V sobotu svátek.
V neděli
je den matek.
Protože ani ten den
není dnes defini-tiv-ní
neví se
zdali se
ze dne noc nemůže stát.

Hudební mezihra

Řeknete-li dnes
život je pes.
Co má být zítra za zvíře
když je dnes pes.
Protože ani ten pes
není dnes defini-tiv-ní
neví se
zdali se
ze psa vlk nemůže stát.

David a Goliáš

Lidi na lidi jsou jako saně,
Člověk na člověka jako kat,
Podívejme se na ně,
Musíte naříkat.

Obr do pidimužíka mydlí,
Domnívaje se že vyhraje,
Klidně sedme na židli,
Čtème bibli tam to všechno je.

Samuelova kniha nám povídá,
Jak na žida přišla veliká bída,
Jak ti bídí filisténi,

Válku vést nebyli líní,
Až potkali Davida.

David šel do války volky nevolky,
Z velké dálky nesl bratrům homolky,
V pochodu se cvičil, v hodou,
Dal si pro strýčka Příhodu,
Tři šutry do tobolky.

Hej hej!
Kam se valej!
Vždyť soumalej!
Takle Goliáš ho provokuje,
David slušně salutuje,

Když mu ale obr plivnul do očí,
David se otočí a prakem zatočí,
Když začínáš no tak tu máš,
Byl si velkej já měl kuráž,
A jakej byl Goliáš!

Lidi na lidi jsou jako saně,
Člověk na člověka jako kat,
Podívejme se na ně,
Musíte naříkat.

Obr do pidimužíka mydlí,
Domnívaje se že vyhraje,
Klidně sedme na židli,
Čtème bibli tam to všechno je.

Samuelova kniha nám povídá,
Jak na žida přišla veliká bída,
Jak ti bídí filisténi,
Válku vést nebyli líní,
Až potkali Davida.

David šel do války volky nevolky,
Z velké dálky nesl bratrům homolky,
V pochodu se cvičil, v hodou,
Dal si pro strýčka Příhodu,
Tři šutry do tobolky.

Hej hej!
Kam se valej!
Vždyť soumalej!
Takle Goliáš ho provokuje,
David slušně salutuje,

Když mu ale obr plivnul do očí,
David se otočí a prakem zatočí,
Když začínáš no tak tu máš,
Byl si velkej já měl kuráž,
A jakej byl Goliáš!

Bleška a veška

Do kopce pěšky,
s kopce koloběžkou
jela teta veška
za tetou bleškou.

Našla ji uprostřed práce
na zahrádce,
jak v skořápce
míchá pivo vařečkou.

Na bleším domečku,
na krtčím kopečku,
ve všivé zahrádce,
v slepičí skořápce
bleška pivo vařila.

Bleška fňuká,
že je to práce těžká,
nato veška,
ať bod varu nezmešká.

V tom bleška vařečkou trhne
a už se do piva se zvrhne
a opaří se bleška.

Na bleším domečku,
nakrtčím kopečku,
ve všivé zahrádce,
v slepičí skořápce
bleška pivo vařila,
celá se opařila.

Teta veška ani chvíli nemešká,
křičí, že to bleška nepřecká,
koloběžka plná vervy
řve na ni: Nervi mi nervy,
to je vinna vařečka.

Na bleším domečku,
na krtčím kopečku,
ve všivé zahrádce,
v slepičí skořápce

řve vařečka na vešku,
veška na koloběžku:
Bleška pivo vařila,
celá se opařila.

Vidí to a slyší to
veliký mrak,
chtěl by taky pomoci,
ale neví jak.

Jak byl velký,
tak byl hloupý,
spustil dolů velký kroupy
a za kroupama liják.

Podemlel kopeček,
zatopil domeček,
potloukl zahrádku,
odplavil skořápku

i vařečku i blešku,
koloběžku i vešku
a lil a lil a lil,
až se vylil a nebyl.

I ta sebelepší vůle zaniká,
když z vůle vzniká zvůle a panika,
vždyť i mrak, když neplánuje,
pluje tam, kam vítr duje,
a na konec zaniká.

V domě straší duch

předehra

Já bych vám nebyl sám přes noc ve starodávném hradu,
není tam klidný spaní, chodí tam bílá paní.
Praskání nahání strachu člověku v nočním chladu.
Srdce mi hlasitě klepe – tuším tady záhadu.

Boty dupou po schodech,
V domě straší duch.
Náhle táhle začne pištět:
Prásk a zbyl po něm puch.

Ve vikýři nahoře vytřeštěná tvář.
Dlouhá čouhá z kamen ruka a trhá kalendář.

Todle přece není žádný bydlení.
To je jen k zbláznění, ale k bydlení to není.
Hodiny jdou pozpátku.
Je tu mrtvej vzduch.
Je tu něco v nepořádku,
Lítá tady zlej duch.

Hudební mezihra

Todle přece není žádný bydlení.
To je jen k zbláznění, ale k bydlení to není.
Hodiny jdou pozpátku.
Je tu mrtvej vzduch.
Je tu něco v nepořádku,
Lítá tady zlej duch.

Potopa

Byli kdysi dnové kdy i praotec Noe se bál
 Už se sem nic nevejde tohleto přece nejde dál!
 Jestli tahle potopa nepřestane
 Ani medák naživu nezůstane!
 Jak vyhlížel holuby plnovous mu z paluby vlál

Táhne mu myslí
 Že se mu zkřížili sysli
 Že jsou to prachšpatné časy
 Že se mu asi smíchaj rasy

Minulý čtvrtek
 Navštívil žirafu krtek
 A toho velkého hada
 Má velice slepice ráda

Rozčileně chodí po palubě lodi
 Nepřestává světu lát
 Až racek chechtavý klovne ho do hlavy
 Pustě se mu začne smát

Hej starý pane
 Každá potopa přestane
 Ono to tak nezůstane
 A pak se teprv budeme smát!

Dnes už není Noe však zato špatní dnové jdou dál
 Zas aby se potopy obyvatel Evropy bál
 Jestliže tahle potopa nastane
 Ani noha v Evropě nezůstane
 Holubice z Ženevy zdá se cestu že neví dál

Táhne nám myslí
 Kdybychom v tom takhle zkysli
 Chraňme se těch špatných časů
 Aby nám chtěli čistit rasu

Bylo by mukou
 Zdravit se jen pravou rukou
 A na pouhý pokyn shůry
 Pálit plný fůry kultury

My se ještě přeci takovýchle věcí
 Nemusíme tolik bát
 Aťsi kdo chce brousí zuby nebo fousy
 Můžeme mu zazpívat

Hej mladý pane
 Vždyť ta potopa přestane
 Ono to tak nezůstane
 A potom my se budeme smát!

Babička Mary

Štěchovická laguna když dřímá v zadumaném stínu Kordylér,
 pirát zkrvavenou šerpu ždímá, šerif si láduje revolver.
 Pikovická rýžoviště zlata čeří se v příboji Sázavy,
 ale za to krčmářova chata, křepčí rykem chlapské zábavy.

Když tu náhle co se děje, divný šelest houštím spěje,
 plch, skunk, vše utíká po stráni od Medníka.
 ...Hahaha...

Krčmář zhasne, kovbojové ztichnou, zděšen pirát tvář si zakryje
 rudé squaw se chvějí a pak vzdychnou: blíž
 se k nám postrach prerie!

..a kdo to jéé?...

Mary,
 babička Mary.
 Dva koltáky za pasem,
 nad hlavou točí lasem.
 Stoletá Mary,
 babička Mary,
 ta zkrotí křepce hřebce,
 ať chce, či nechce.

Žádné zuby.
 Z jelenice sukně,
 ale za to tvrdé bicepsy.
 Mary má vždy
 slivovici v putně.
 Toma Mixe strčí do kapsy.

Klika cvakla,
 v krčmě dveře letí
 a babička vchází do dveří.
 Pintu ginu,
 lumpové prokletí!
 bezzubou dásní zaláteří.

Vypiju to jen ve stoje.
 Jdu do volebního boje.
 Zřím zas
 město drahý,
 Jedu volit do Prahy.

Dopije
 a aby se neřeklo,
 putykáře změnil v mrtvolu.
 Za zády má
 štěchovické peklo
 s šlajsnou svatojánských atolů.

Mary,
 babička Mary,

pádluje bez námahy
po proudu až do Prahy.
Stoletá Mary,
babička Mary
jde do volebního boje za kovboje.

Ledva v Praze
kotvu vyhodila,
pro babičku nastal hrozný čas,
neboť
každá strana hned tvrdila,
že jí náleží babiččin hlas.

Malá stejně
jako velká strana
psala, že bude mít o hlas víc,
že ta druhá
strana je nahananá,
oni že maj hlas ze Štěchovic.

Stoletý věk prý nevdí,
na předáka je to mládí.
ze všech nejvíce,
volala ji Polnice.

Tak babičku,
pro kterou vždy byla
válka s lidojedy legrace.
Tu babičku
za pár dní zabila
volébní agitace.

Mary,
bojovná Mary,
už neseďává v sedle,
ve volbách byla vedle.
Stoletou Mary,
babičku Mary
volbama zabitou
vzal k sobě Manitou.

Ezop a brabenec

Jednou z lesa domů se nesa moudrý Ezop.
Potká brabce, který brabence málem sezob.

Brabenec se chechtá,
Ezop se ho hned ptá.

Čemu že se na trávě v lese právě řehtá?

Já, povídá brabenec, se taky rád hlasitě chechtám,
Chechtám, když pupenec kyselinou leptám.

Vím, totiž ten brabenec, mravenečník se mě neptá,
neptá, pozře mě, ať se chechtám, nechechtám.

Kampak by to došlo třeba s pouhou ponravou?
Kdyby měla plakat, že je ptačí potravou.

Ty, ač nejsi brabenec, se taky rád hlasitě chechtej,
chechtej a na svou bídu si nezareptej!

Hudební mezihra

Kampak by to došlo třeba s pouhou ponravou?
Kdyby měla plakat, že je ptačí potravou.

Ty, ač nejsi brabenec, se taky rád hlasitě chechtej,
chechtej a na svou bídu si nezareptej!

Eva Pilarová - U nás doma

Skřivánku náš, vysoko lítáš
možná, že mi v mém trápení odpověď dáš.
Skřivánku náš v nebi nahoře
leť ještě výš, ať uvidíš až za moře.

A pověz, jakpak je dnes u nás doma?
Jestlipak tam ještě hučí jez,
jestlipak se zvedne hejno hus
mých bílých hus, když na ně štěkne pes?

Jakpak je dnes u nás doma?
Když si mlha lehá do vřesu
a když ze vsi až k nám doniká harmonika
a když se ozvěnou nad planou vodou nese do lesů?

Ptej se vody, co ví voda,
ptej se vřesu, co ví vřes,
odpoví ti oblak bílý, černý les

Jakpak je dnes u nás doma,
jak je dnes?

Ptej se vody, co ví voda,
ptej se vřesu, co ví vřes,
odpoví ti oblak bílý, černý les

Jakpak je dnes u nás doma,
jak je dnes?

8. Použité prameny

CINGER, František. *12 podob Jana Wericha*. Praha: SinCon, 2005.

ČERVINKOVÁ Houšková, Kateřina – KOVÁČOVÁ, Tamara. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. Praha: ČKTZJ, 2008.

HOLZKNECHT, Václav. *Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2007.

MACUROVÁ, Alena – BÍMOVÁ, Petra. *Poznáváme český znakový jazyk II.: Slovesa a jejich typy. Speciální pedagogika*. 2001, roč. 11, č. 5, s. 285–296.

MACUROVÁ, Alena – VYSUČEK, Petr. *Poznáváme český znakový jazyk. Klasifikátorové tvary ruky. Speciální pedagogika*, roč. 15, 2005, č. 4, s. 262–275.

MOTEJZÍKOVÁ, Jitka. *Simultánnost*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2006.

PELC, Jaromír. *Zpráva o Osvobozeném divadle*. Praha: Práce, 1982.

VOSKOVEC, Jiří. *Kloubouk v křoví, výběr veršů V+W (1927-1947)*. Praha: Mladá fronta, 1996.

Šaty dělají člověka 1934 [online], [cit. 31. listopadu 2016]. Dostupné na internetu: <<http://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/zprava/saty-delaj-cloveka-1934-1222959>>.

Učební materiál ze semináře FF UK ČNES – Znakový jazyk, kultura Neslyšících, tlumočení: Nemanuální složka českého znakového jazyka – Radka Nováková, Irena Hrubá, Jana Směšná, konaný na DIFA JAMU dne 19. 3. 2003.

Učební materiál ze semináře FF UK ČNES – Znakový jazyk, kultura Neslyšících, tlumočení: Umělecký překlad mezi českým znakovým jazykem a češtinou – Karel Redlich, konaný na DIFA JAMU dne 19. 3. 2003.

Učební materiál TimaCurryho – lektora kurzu Uměleckého tlumočení konaného v červnu 2015 na DIFA JAMU.